

İlkokullarda Uzaktan Eğitime Yönelik Paydaş Görüşleri

Hakkı Yadigar*

Gülbin Canan Yadigar**

Öz

Bu araştırmanın amacı, COVID-19 salgını nedeniyle Türkiye'deki ilkokullarda, 2019/2020 eğitim-öğretim yılının ikinci döneminden itibaren uygulanmaya başlanan uzaktan eğitimin etkisini paydaşlar açısından değerlendirmektir. Çalışmada eğitimin en önemli paydaşlarından olan öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin uzaktan eğitim sürecine yönelik görüşleri alınmıştır. Bu kapsamda çalışmanın, ilkokullarda uzaktan eğitime yönelik var olan sorunların tespit edilmesine ve uzaktan eğitimin daha etkili bir biçimde planlanmasına yardımcı olması amaçlanmıştır. Araştırmada nitel ve nicel yöntemlerin bir arada bulunduğu karma desen kullanılmıştır. Veriler ise genel tarama modeli çerçevesinde toplanmıştır. Araştırmanın evrenini 2019/2020 eğitim-öğretim yılı 2. döneminden itibaren Türkiye'de uzaktan eğitimin uygulandığı ilkokul öğrencileri, ilkokul öğretmenleri ve öğrenci velileri oluşturmaktadır. Bu kapsamda ilkokulda görev yapan 607 öğretmen, 323 öğrenci ve 1166 veli olmak üzere toplam 2096 katılımcıya anket çevrimiçi olarak uygulanmıştır. Toplanan veriler uzaktan eğitime yönelik öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerini saptamak amacıyla, verilerin frekansları ve yüzdeler dilimleri kapsamında nicel olarak sunulmuş ve yorumlanmıştır. Ayrıca ankette yer alan açık uçlu sorular da araştırmanın nitel boyutunu ortaya koymaktadır. Edinilen verilere göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu uzaktan eğitime erişimlerini sağlayacak donanım ve altyapıya sahip olduklarını yazsalar da, okulda verilen yüz yüze eğitimin daha verimli olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcıların çoğunluğunun uzaktan eğitimin devam etmesini istemedikleri görülmüştür. Ayrıca açık uçlu sorulara verilen yanıtlarda katılımcılar; uzaktan eğitimi sağlık, teknoloji, fırsat eşitliği, eğitimin kalitesi, öğrenci gelişim düzeyine uygunluğu, donanım ve altyapı gibi konular bağlamında değerlendirmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Uzaktan eğitim, uzaktan öğrenme, paydaş görüşleri, ilkokul, COVID-19

* Sınıf Öğretmeni, Çankırı Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı İlkokulu, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çankırı/Türkiye, hakkiyadigar@hotmail.com.tr

** Sınıf Öğretmeni, Çankırı Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı İlkokulu, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Çankırı/Türkiye, gulbinkeser@hotmail.com

ISSN: 1309-3738

e-ISSN: 2791-9374

Çankırı Karatekin University Journal of Institute of Social Sciences

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/jiss>

Stakeholder Views on Distance Education in Primary Schools

Hakkı Yadigar*

Gülbin Canan Yadigar**

Abstract

The purpose of this research is to evaluate the impact effect of distance education, which has been implemented in primary schools in Turkey as of the second term of the 2019/2020 academic year due to the COVID 19, in terms of stakeholders. In the study, the opinions of teachers, students and parents, who are among the most important stakeholders of education, about the distance education process were taken. In this context, the study aims to help identify the current problems of distance education in primary schools and to plan distance education more effectively. In the research, mixed design, which includes qualitative and quantitative methodologies together, was used. The population of the research consists of primary school students, primary school teachers and parents of students who are subject to distance education in Turkey since the 2nd term of the 2019/2020 academic year. In this context, the questionnaire was applied online to a total of 2096 participants, including 607 teachers working in the primary school, 323 primary school students and 1166 parents. The collected data were presented and interpreted quantitatively within the scope of the frequencies and percentages of the data in order to determine the opinions of teachers, students and parents on distance education. In addition, open-ended questions in the questionnaire reveal the qualitative dimension of the study. As a result, although the majority of the participants states they have the equipment and infrastructure which enable them to access distance education, they points out the education provided at school is more efficient. It was observed that the majority of the participants did not want the distance education to continue. In addition, in the answers given to open-ended questions, the participants evaluated distance education on the context of issues such as health, technology, equality opportunity, quality of education, suitability for student development, equipment and infrastructure.

Keywords: *Distance education, distance learning, stakeholder views, primary school, COVID-19*

* Primary School Teacher, Çankırı Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı Primary School, Department of Educational Science, Çankırı/Turkey, hakkiyadigar@hotmail.com.tr

** Primary School Teacher, Çankırı Orgeneral İsmail Hakkı Karadayı Primary School, Department of Educational Science, Çankırı/Turkey, gulbinkeser@hotmail.com

Geliş tarihi : 26 Mayıs 2021

Kabul Tarihi : 28 Kasım 2021

Makale Türü : Araştırma

Giriş

Eğitim sürekli değişen ve gelişen yapısıyla seçenekleri de beraberinde getirmektedir. Bilim ve teknolojideki ilerlemeler, toplumları daha etkili ve kaliteli eğitim konusunda değişik arayışlara yöneltmektedir. Dijitalleşmenin arttığı dünyada eğitim sistemleri de bu durumdan oldukça etkilenmiştir. Tüm bu gelişmeler eğitim kurumlarına karşı beklentileri artırmış, bu beklentilere bağlı olarak okul öncesinden yükseköğretim kademesine kadar bir yenileşmenin gerekliliği ortaya çıkmıştır. Kaya (2002), yenileşme kapsamında yapılan etkinliklerin toplumda kolay kabul görmeyeceğini belirterek, yenileşme sürecinde güçlü bir desteğe gereksinim duyulduğunu belirtmiştir. Böylece yenileşme hareketinin toplum tarafından benimsenmesi daha kolay olacaktır. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde, eğitimde yenileşme hareketleri planlı ve sistematik bir biçimde organize edilerek, eğitime ayrılan kaynaklarda da cömert davranılmıştır. Türkiye’de de özellikle son dönemlerde eğitim öncelikli hedef konumuna gelmiş, eğitimde teknolojik gelişmelere bağlı olarak bütçeden MEB’e ayrılan kaynak büyük bir artış göstermiştir. 2021 yılı bütçe verilerine bakıldığında (TBMM Genel Kurulu, 2021) MEB’e ayrılan bütçenin, merkezi yönetim bütçesinin %15,7’sini oluşturması da bu görüşü destekler niteliktedir.

Hızla artan dünya nüfusu bir taraftan gereksinimleri karşılama çabası gösterirken, diğer taraftan da sağlık, ekonomi, sanayi, teknoloji, eğitim ve sosyal yapı gibi alanlarda da ileriye dönük atılımlar hız kazanmaktadır. Özellikle OECD ülkelerinin eğitim konusunda yaptıkları çalışmalar, eğitimi kendi gelecekleri açısından bir yatırım olarak gördüklerini göstermektedir. Bunun için gelişmiş teknolojilere, çağdaş eğitim programlarına, sorunsuz altyapı çalışmalarına ve iyi yetişmiş personele gereksinim duyulmaktadır. Bunlar aynı zamanda bilgi toplumuna dönüşmek için de gerekli unsurlardır. “Bilgi toplumu, bilgiyi arayan, ona ulaşabilen, ulaştığı ve elde ettiği bilgileri sınıflandırabilen, depolayabilen ve en iyi biçimde değerlendirebilen bireylerden oluşan toplumdur” (Tebliğler Dergisi, 1998, s.1030-1046). Bilgi toplumları hedeflerine en iyi biçimde ulaşmak için bilimi ve teknolojiyi üst seviyede kullanarak, yeni kuşaklara çağın gerektirdiği olanakları sunmaya çalışmışlardır. Combes (2006), bu çağda yaşanan büyük bir teknolojik gelişmenin, düşünceden yaşam standartlarına kadar çocukları her yönden etkilediğini, bu nedenle kendilerinden önceki kuşaklara göre farklılaştıklarını dile getirmiştir. Tüm bu gelişmeler bireylerde bağımsız öğrenmeyi, sorgulamayı, üretmeyi ve teknoloji ile iç içe yaşamayı ortaya çıkarmıştır. Bu nedenle çağın bireylerinin değişik düşüncelere açık ve kültürel anlamda zengin bir kişiliğe sahip olmaları beklenmektedir. Bunları gerçekleştirmek ve gereksinimleri karşılayabilmek için ciddi bir ekonomik gücün ve bununla birlikte teknolojilerin kullanılması gerekmektedir. Eğitimle edinilecek bilginin daha fazla kişiye ulaştırılması arzusu, zaman sınırlılığı ve yoğun

çalışma koşulları düşünüldüğünde eğitime ayrılacak sürenin yetersiz olması gibi nedenler, eğitim alanında değişik yaklaşımların doğmasına neden olmuştur. Burada belirtilen olumsuzlukları giderebilecek, teknolojinin eğitime katkısını hızlandıracak ve eğitimin sürekliliğini sağlayacak uygulamalardan biri de uzaktan eğitimidir. Uzaktan eğitim yaklaşımı aracılığıyla var olan örgün ve yaygın eğitim koşullarına ek olanaklar sağlanarak çağımızın zorunlu kıldığı eğitim gereksinimleri karşılanabilir ve eğitimin daha geniş kitlelere ulaştırılması olanaklı olabilir (Orhan ve Akkoyunlu, 1999, s. 136).

1720 yılında mektup ile öğretim biçiminde başlayan ve sonrasında radyo yayınlarıyla devam eden uzaktan eğitim çalışmaları düşünüldüğünde, günümüzde ilerleyen teknolojik gelişmelerin eğitime katkısı büyüktür. Bilim dünyasındaki gelişmeler, eğitimin sadece okullarda sağlanabilecek bir öğrenme yaşantısı ile sınırlı kalamayacağını göstermektedir. Eğitimi okul ortamının dışında kişisel gelişim becerileri geliştirebilecek yapısıyla uzaktan eğitim, rahat ulaşım olanağı ile zaman ve yer kısıtlaması olmaksızın olanağı olan tüm bireyleri kapsayabilmektedir. Her sistemde olduğu gibi uzaktan eğitimde günümüze kadar çeşitli değişimler geçirmiştir. Özellikle internet kullanımının artmasıyla e-öğrenme, çevrimiçi öğrenme (online learning), web tabanlı öğrenme gibi kavramlar ortaya çıkmıştır (Dabbah and Bannan-Rithland, 2007).

Türkiye’de, Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2019/2020 eğitim-öğretim yılı güncel verilerine bakıldığında 1.583.805 öğrencinin açık öğretimde olduğu görülmektedir (MEB, Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2020). Bunların 222.638’i açık öğretim ortaokulu öğrencileri iken, 1.361.167’si ise açık öğretim lisesi öğrencileridir. Ayrıca Yükseköğretim Kurulu’nun 2019/2020 eğitim-öğretim yılı verilerine bakıldığında 4.128.065 öğrencinin uzaktan eğitim yoluyla eğitim aldığı görülmektedir (Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi, 2020). Bunların 2.019.978’ini önlisans, 2.096.720’sini lisans ve 11.367’sini ise yüksek lisans öğrencileri oluşturmaktadır.

İlkokul kademesine bakıldığında Türkiye’de çevrimiçi öğrenmelere son zamanlarda ağırlık verilmeye başlandığı görülmektedir. Milli Eğitim Bakanlığı’nın 2011/2012 eğitim-öğretim yılında başlattığı FATİH Projesi ile okullara etkileşimli tahtalar ve internet alt yapıları sağlanmış, öğrenci ve öğretmenlere de tablet bilgisayarlar dağıtılmıştır. FATİH Projesi’nin bir ürünü olarak ortaya çıkan Eğitim Bilişim Ağı (EBA) sayesinde değişik sınıf düzeylerinde bilgiler öğrencilere sunulmuştur. EBA öğrencilerde değişik öğrenme alanlarını geliştirmeyi hedeflemiş ve sürekli olarak güncellenerek geliştirilmiştir.

Hem geleneksel eğitim hem de uzaktan eğitim düşünüldüğünde, eğitimin en önemli paydaşlarının öğrenci, öğretmen ve veliler olduğu

bilinmektedir. Bu paydaşların eğitime yönelik geri bildirimleri, eğitim sürecinin geliştirilmesi adına önem arz etmektedir. COVID-19 salgını ile birlikte özellikle ilkokul kademesindeki paydaşların yaşadığı sorunların tespit edilmesi ve bu sorunlara çözüm sağlanması uzaktan eğitimin kalitesini doğrudan etkileyecektir. Bu nedenle COVID-19 sürecinde, ilkokullarda verilen uzaktan eğitimin ilkokul öğretmenleri, ilkokul öğrencileri ve öğrenci velileri tarafından değerlendirilmesinin literatüre önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu alanda yapılan çalışmalar, COVID-19 salgının ortaya çıktığı 2019 yılından sonra artış göstermektedir. Bahçeşehir Üniversitesi'nin (2020) hazırladığı uzaktan eğitim raporunda öğretmen, öğrenci ve velilere uygulanan anket sonucuna göre katılımcıların büyük bir çoğunluğunun yüz yüze eğitimi tercih ettikleri ortaya çıkmıştır. Koç (2020) tarafından yapılan araştırmada, uzaktan eğitimin en olumsuz yönünün derslere katılımda düzensizlik ve teknik sorunlar olduğu görülmektedir. Özdoğan ve Berkant (2020) tarafından yapılan pandemi döneminde uzaktan eğitime yönelik paydaş görüşlerinin incelendiği araştırmada, uzaktan eğitimin avantaj ve dezavantajları belirlenmiş, paydaşlardan olası çözüm önerileri sunmaları istenmiştir. Soland vd. (2020) tarafından beş milyon öğrenci üzerinde yapılan araştırmada özellikle küçük yaş gruplarında öğrenme kayıplarının olduğu belirtilmiştir. Bunun en önemli nedeni olarak da alt yapı ve donanın eksikliği gösterilmiştir. Seçmeli ve Kurnaz (2020) tarafından salgın sürecinde öğrencilerin uzaktan eğitime karşı tutumları incelenmiş ve öğrenci tutumlarının olumsuz olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Dünyada ve Türkiye’de Uzaktan Eğitimin Tarihçesi

Uzaktan eğitim ile ilgili ilk çalışmaların mektupla öğretim biçiminde olduğu bilinmektedir. Bledsoe (2008), uzaktan eğitimin 1700’lü yıllarda İngilizce eğitiminde yaygınlaştığını belirtmiştir. Bu uzaktan eğitim sisteminde ödevlerin öğrencilere, yanıtların ise öğretmenlere gönderildiği bir posta sistemi kullanılmıştır. İşman’a (1998) göre uzaktan eğitim sürecini başlatan uygulama 1700’lü yıllarda kompozisyon yazımı ile ilgili bir öğretim duyurusu biçimindedir. İngiltere’de ise uzaktan eğitimin 1840’lı yıllarda steno eğitimi konusunda olduğu belirtilmektedir. Almanya’da uzaktan eğitim tarihine bakıldığında “1856 yılında Toussaint ve Langenscheidt’in Berlin’de attıkları ilk adım ‘Tele Kolleg’, ‘SchulFernsehen’, ‘FernUniversität’ ve ‘Deutsches Institut für FernStudien’ gibi kurumların da gelişmesine yol açmıştır” (Curabay ve Demiray, 2002, s. 25). Amerika Birleşik Devletleri’ndeki uzaktan eğitimin geçmişinin, “Amerika Mektuplaşma Çalışmasının annesi olarak kabul edilen Anna Eliot Ticknor tarafından 1873 yılında kurulan Evde Çalışmayı Destekleme Derneğine kadar dayandığı kabul edilmektedir” (Verduin ve Clark, 1994, s. 16).

İlk olarak Wisconsin Üniversitesi'nin 1892 Yılı Katoloğu'nda geçmiş olan uzaktan eğitim terimi (Distance Education), yine ilk kez aynı üniversitenin yöneticisi William Lighy tarafından 1906 yılında kaleme alınan bir yazıda kullanılmıştır. Daha sonra bu terim (Fernunterricht), Alman eğitimci Otto Peters tarafından 1960 ve 1970'lerde Almanya'da tanıtılmış ve Fransa'da uzaktan eğitim kurumlarına Teleenseignement adı verilmiştir (akt: Kaya, 2002, s. 9)

1900'lü yıllara gelindiğinde ise mektup ile öğretime seçenek olarak radyo yayınları kullanılmaya başlanmıştır. İçten (2006), 1946 yılında Güney Afrika Üniversitesi'nde (UNISA) uzaktan eğitim alanında eğitim veren üniversitelerden biri olan Division of External Study adında bir bölüm kurulduğunu belirtmiştir. Televizyonun icadı ve yaygınlaşması uzaktan eğitim sürecini görsel bir boyuta taşımıştır. Polonya'da 1966-1968 yıllarında, gece kurslarına katılan öğrencilere televizyondan öğrenmeye dayalı uzaktan eğitim çalışmaları sağlanmıştır. Bu çalışmalar deneme niteliğinde sunulmuştur. Bu biçimde gerçekleştirilen uygulamalar ile yükseköğretim kademesinde uzaktan eğitim başlamıştır (Kaya, 2002, s.29). Scuphman (1972), yükseköğretim kademesinde 'Açık Üniversite'yi ilk kuran ülkenin İngiltere olduğunu belirtmiştir. Birleşik Krallık, 1969 yılında 'Açık Üniversite (Open University)' patentini alarak, 1971 yılında ise öğretim etkinliklerine başlamıştır.

1985 yılında internetin kullanıma başlanması ve 1991 yılında da "World Wide Web"ın kullanıma sunulmasıyla, internet tüm dünyada bilgi edinmenin öncüsü olmaya başlamıştır (YerelBT, b.t.). İnternet kullanımının hız kazanması bilgiye ulaşmada büyük kolaylık sağlamıştır. Özellikle Salman Khan tarafından kurulan "Khan Academy", 200'e yakın ülkede, 41 değişik dilde milyonlarca öğrenciye ulaşmış, birçok ülkenin eğitim bakanlıkları tarafından desteklenmiştir. "Herkes, Her Yerde, Dünya Standartlarında, Bedelsiz Eğitim" sloganıyla etkinliklerini sürdüren sistem, günümüz dünyasının en büyük uzaktan eğitim hizmetleri arasında gösterilmektedir (Khan Academy, 2020).

Türkiye'de uzaktan eğitim deyince akla ilk olarak Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Sistemi gelse de, süreç 1920'li yıllara dayanmaktadır. Kırık (2014), Türkiye'de uzaktan eğitim konusundaki ilk gelişmelerin 1927 yılında başladığını belirtmiştir. Bu dönemde eğitim kurumlarındaki fiziksel sınırlılıklar nedeniyle uzaktan eğitimin yararlı olacağı düşünülmüştür. Mektupla öğretim biçiminde olan bu uygulamalar 1975 yılında Yaygın Yükseköğretim Kurumu (YAYKUR) koordinatörlüğünde yürütülmüştür. Bu biçimde lise ve dengi okulları bitiren öğrenciler için üniversite ve yüksekokula gidemeyecek durumda olanlara

yönelik eğitim olanaklarından yararlanmaları sağlanmıştır. 1974 yılında Mesleki ve Teknik Açık Öğretim Okulu kurularak, meslek liselerini bitiren öğrencilerin alanlarında uzmanlaşması için adımlar atılmıştır. 1982 yılında Anadolu Üniversitesi'ne bağlı Açıköğretim Fakültesi kurulmuştur. Bunu sırasıyla 1992 Açıköğretim Lisesi ve 1997 Açık İlköğretim Okulları takip etmiştir. 1997 yılında üniversite düzeyinde açıköğretim uygulamaları başlamıştır. Özellikle 1990'lı yıllarda internetin kullanıma başlanması ile Türkiye'de ve dünyada uzaktan eğitim konusunda yapılan çalışmalar hız kazanarak günümüze kadar uygulanmaya devam etmiştir.

Dünyada ve Türkiye'de COVID-19 Sürecinde Uzaktan Eğitim

COVID-19 salgını Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından 11 Mart 2020 tarihinde küresel salgın olarak ilan edilmiştir. Salgın nedeniyle tüm ülkelerde değişik önlemler alınmasına karşın, özellikle virüse karşı hazırlıksız yakalanan Çin ve İtalya gibi ülkeler büyük sıkıntılar yaşamıştır. İlerleyen günlerde İngiltere ve ABD'de bile yaşam durma noktasına gelmiş; fakat eğitimin sürdürülebilmesi adına ülkeler önemli adımlar atmaya başlamışlardır. Çin kalabalık öğrenci sayısı ile virüsle ilk karşılaşan ülke olarak eğitim-öğretim kurumlarının etkinliklerine ara vermiş ve uzaktan eğitim sürecine geçmiştir. Ancak yapılan araştırmalar, Çin'in kırsal bölgelerinde değişik donanım ve altyapı sorunları nedeniyle uzaktan eğitime erişim konusunda sıkıntılar ortaya çıktığını göstermiştir (Lau, Yang ve Dasgupta, 2020).

İtalya, Çin'den sonra virüs vakalarının en çok görüldüğü ülke olmuştur. Önlem olarak okullarda verilen eğitim-öğretim etkinlikleri durdurularak uzaktan eğitime geçilmiştir. ABD'de virüsün yayılmaya başladığı andan itibaren yerel çapta çevrimiçi öğrenmelere geçiş olmuştur. Uzaktan eğitim ve uluslararası öğrenci kayıtlarında zirvede bulunan ABD, vakaların artmasıyla ülke genelinde uzaktan eğitime geçmiştir. Bothwell & McKie (2020) tarafından yapılan araştırmada, ABD'de uluslararası öğrenci kabulünün en çok sayıda olduğu üniversiteler için bu sürecin olumsuz yönleri belirtilmiş ve üniversitelerin öğrenci kaybetmemek için kayıt erteleme ve uzaktan eğitim seçeneklerini öğrencilere sunduğu belirtilmiştir. İngiltere virüs vakalarının görüldüğü ilk zamanlarda toplum bağışıklığı kazandırılması adına serbest bir yönetim politikası izlese de, vaka sayılarının hızla artması ve ölüm oranlarının hızlanması ile sıkıyönetim önlemleri uygulamak zorunda kalmıştır.

Türkiye'de ise Milli Eğitim Bakanlığı COVID-19 sürecini yakından takip ederek, 3 Şubat 2020 tarihinde "Koronavirüs Bilgilendirme Notu" başlığı altında bir broşür yayımlamıştır. 26 Şubat 2020 tarihinde "Koronavirüsten Nasıl Korunuruz?" adlı bir video yayımlayarak okullarda

tedbir alınmasına yönelik çalışmalar başlatılmıştır. 6 Mart 2020’de Milli Eğitim Bakanı Ziya Selçuk tarafından, okullarda koronavirüse karşı hijyen çalışmaları başlatılmıştır. Türkiye’de ilk vakanın görüldüğü 12 Mart 2020 tarihinde Cumhurbaşkanlığı tarafından tüm ilkokul, ortaokul ve liselerin 16 Mart 2020 tarihinden itibaren bir hafta, yükseköğretim kurumlarının da üç hafta süreyle eğitimlerine zorunlu olarak ara verileceği duyurulmuştur. 20 Mart 2020 tarihinde aralarında Türkiye’nin de bulunduğu 124 ülkede tüm eğitim kademelerinde örgün eğitime ara verilmek zorunda kalınmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı 23 Mart 2020 tarihinden itibaren uzaktan eğitim sürecine geçerek, TRT aracılığı ile üç değişik kanaldan eğitim sürecine başlamıştır. Ayrıca internet olanağı olan öğrenciler için, eba.gov.tr adresi üzerinden de eğitimler sürdürülmüştür. 2020/2021 eğitim-öğretim yılı ise vaka sayılarında yaşanan artış nedeniyle 30 Ağustos 2020 tarihinde tekrar uzaktan eğitim yoluyla başlamıştır. MEB eğitim-öğretimin 21 Eylül 2020 tarihine kadar uzaktan eğitim yoluyla yapılacağını ve sonrasında aşamalı olarak yüz yüze eğitime geçileceğini duyurmuştur. 12 Ekim 2020 tarihinde ilkokul ve okul öncesi eğitim kurumlarında haftada iki gün yüz yüze eğitim başlamış ve diğer günler dersler uzaktan eğitim yoluyla yapılmaya devam edilmiştir. 16-20 Kasım 2020 tarihlerinde verilen ara tatil sonrası ilkokullarda yeniden uzaktan eğitime geçilmiştir. MEB tarafından yapılan sonraki açıklamada ise 22 Şubat 2021 tarihinde başlayacak olan yarıyıl tatiline kadar eğitimin uzaktan yapılacağı ve üç haftalık tatilin ardından 15 Şubat 2021 tarihinde yüz yüze eğitime geçileceği bildirilmiştir. Yarıyıl tatilinden sonra yeniden seyreltilmiş olarak yüz yüze eğitime açılan ilkokullarda vaka ve ölüm sayılarının artmasıyla, 8 Nisan 2021 tarihinde 3. ve 4. sınıflarda, 13 Nisan 2021 tarihinde ise 1. ve 2. sınıflarda yüz yüze eğitime yeniden ara verilmiştir. Bu süreçte MEB tarafından öğrencilere maddi olanakları göz önünde bulundurularak tablet bilgisayarlar dağıtılmaya başlanmıştır.

Güvenli İnternet Kullanımı

1990’lı yıllardan itibaren bilgisayar kullanımının artması ve internetin giderek yaygınlaşması ile yeni bir çağın kapıları aralanmıştır. Özellikle ilkokul çağındaki öğrenciler düşünüldüğünde, internet kullanımına yönelik dikkat edilmesi gereken belli başlı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Günümüzde iletişim teknolojilerinin hızla gelişmesi, halka bilgiye ulaşma konusunda büyük bir ilerleme sağlarken bu durum bazı sorunları da beraberinde getirmiştir. Yeşil ve Alkan (2007) interneti, kitle iletişime yönelik olarak bilginin paylaşılması sürecinde büyük bir kolaylık olarak görmüş; ancak bu olumlu yönlerine ek olarak sahip olduğu olumsuz içeriklere de değinerek dünya genelinde artan bir endişeyi de beraberinde getirdiğini vurgulamışlardır. Bu içeriklerden bazıları müstehcenlik, cinsel istismar, siber

zorbalık, uyuşturucu ve kumara özendiricilik vb. olarak sıralanabilir. Tüm bunlar özellikle çocuklarda psikolojik travmalara ve bağımlılığa neden olabilmektedir. Aynı zamanda internet başında geçirilen zamanın fazla olması, fiziksel rahatsızlıklardan kaynaklı sağlık sorunlarını ve sosyal ilişkilerin bozulmasını da beraberinde getirmektedir.

İnternet kullanımının yaygınlaşması ile sosyal ağ denilen dijital ortamların insan yaşamındaki etkisi giderek artmış ve bu durum insanlar arasında yeni bir sosyalleşme sürecini başlatmıştır. Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından yapılan bir araştırmada, 15 - 29 yaş aralığında bulunan gençlerin % 96'lık büyük bir yüzdesinin aynı zamanda sosyal medya kullanıcısı olduğu, bu gençlerin ailelerinin de sosyal medyayı etkin olarak kullandığı ortaya çıkmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan gençlerin % 33'ünün, günlük en az üç saatini sosyal medyada geçirdiği görülmüştür (Bulut, 2013). Küçükali ve Bülbül (2015) tarafından aktarılan başka bir araştırmada, Türkiye'de bulunan çocukların % 46 gibi büyük bir oranın sosyal medyada kişisel bilgilerini nasıl koruyacağını bilmediği; bu ortamda kişisel bilgi ve fotoğraflarının olduğu özel paylaşımları ise herkese açık olacak biçimde yayımladıkları görülmüştür. Ülkeler bu nedenle internet kullanımına yönelik olarak önlemler almış, özellikle öğrencilerin bu teknolojiden en güvenilir biçimde yararlanmaları için çalışmalar yürütmüştür. Demirel ve arkadaşlarının (2012) yılında güvenli internet hizmetine yönelik aile görüşlerini belirlemek üzere yaptığı araştırma, güvenli internet hizmetinin çocukları ve gençleri olası risklere karşı korumada kullanılabileceğini fakat bunun yeterli olmadığını ortaya çıkarmıştır.

Ülkemizde MEB tarafından teknolojinin eğitime entegrasyonu kapsamında 2011/2012 eğitim-öğretim yılından itibaren FATİH Projesi yürütülmektedir. FATİH projesi ile eğitimde internetin kullanımı artmış; sınıflarda bulunan etkileşimli tahta, bilgisayar ve öğrencilere dağıtılan tablet bilgisayarlar sayesinde bu geçiş süreci hız kazanmıştır. TBMM araştırma komisyonunda internetin bilinçli kullanımına yönelik olarak bir çalışma yapılmış, sonuç raporunda; "FATİH projesinin hedeflerinden biri olan 'Bilinçli, Güvenli, Yönetilebilir ve Ölçülebilir BT Kullanımı' ile önemli bir farkındalık çalışması ortaya konulduğu belirtilmiştir. Buna ek olarak ailelerin internetin olası zararlı içeriklerine ve mücadele yöntemlerine karşı bilinçlendirilmesinin sağlanması önerilmiştir" (TBMM Araştırma Komisyonu, 2012). MEB dışında öğrenciye internet erişimi sağlayan en büyük yapı aile olduğu için, burada ailenin çocuğuna karşı sorumluluğu daha fazla olacaktır. Arnas (2005) ve Kırık (2014) tarafından yapılan araştırmalarda ailelerin bu işlevleri gerçekleştirecek bilgi ve beceriye sahip olmadığı görülmüştür. Yine Bayzan ve arkadaşları (2009) tarafından yapılan bir araştırmaya katılan ailelerin %60'nın güvenli internet konusunda nereye başvuracaklarını bilemedikleri sonucu ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de 2019/2020 eğitim-öğretim yılı mart ayından itibaren ilkokullarda uygulanmaya başlayan uzaktan eğitime yönelik görüşlerin; öğrenci, öğretmen ve veli boyutunun incelenmesidir. Paydaş değerlendirmeleri gelecekte uygulanacak uzaktan eğitim uygulamalarının daha kapsamlı, güvenilir ve sistematik bir yapıya ulaşması açısından önemlidir. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıda verilen sorulara yanıt aranmıştır:

1. COVID-19 salgının ilkokullardaki eğitim sürecine etkileri neler olmuştur?
2. İlkokullardaki uzaktan eğitim süreci, eğitime erişilebilirlik açısından nasıl yürütülüyor?
3. Uzaktan eğitim sürecine yönelik risk durumları (erişim olanakları, sosyal yapı, maddi konular vb.) nelerdir?
4. Uzaktan eğitim ve okulda verilen eğitim arasında nasıl bir farklılaşma ortaya çıkmıştır?
5. Verilen eğitimin içeriği, kapsamı ve etkililiği konusunda paydaş görüşleri nelerdir?

Yöntem

Bu çalışmada 2020 yılının mart ayından itibaren devam eden, ilkokullarda uzaktan eğitime yönelik paydaş görüşlerinin belirlenmesi amacıyla tarama yöntemi kullanılmıştır. Karasar (2020, s. 109) tarama yöntemini, “geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu biçimiyle tespit etmeyi amaçlayan araştırma modeli” olarak tanımlamıştır. Araştırmada nitel ve nicel yöntemlerin bir arada bulunduğu karma desen kullanılmıştır. Veriler ise genel tarama modeli çerçevesinde toplanmıştır.

Araştırma Grubu

Araştırmada veriler, 2019/2020 eğitim-öğretim yılı 2. döneminden itibaren Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet ve özel ilkokullarında uzaktan eğitimin uygulandığı ilkokul öğretmenleri, ilkokul öğrencileri ve ilkokul öğrenci velilerine, ilkokullarda uzaktan eğitime yönelik paydaş görüşlerini ortaya çıkarmak için uygulanan anketlere verilen yanıtlar doğrultusunda elde edilmiştir. Araştırmaya 73 değişik ilden ilkokullarda görev yapan 607 öğretmen, 37 değişik ilden 323 ilkokul öğrencisi ve 68

değişik ilden 1166 öğrenci velisi katılmıştır. Bu kapsamda toplam 2096 katılımcıya anket uygulanmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anket, bilimsel araştırmalarda sıklıkla kullanılan bir veri toplama yöntemidir. Thomas'a (1998) göre anket, "İnsanların inançlarını, davranışlarını, yaşam koşullarını, tutumlarını betimlemek için bir dizi sorudan oluşan bir araştırma materyalidir." Anketler araştırmanın sonucuna yönelik analitik veriler sağlar ve maddeler arasında anlamlı bir ilişki bulunmasına gerek duyulmaz. Ayrıca toplam puan hesaplanmaz. Bu yönüyle ölçeklerden ayrılır. Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından hazırlanıp, uzman görüşleri alınarak gerekli düzenlemelerin yapıldığı "İlkokullarda Uzaktan Eğitim Sürecine Paydaş Görüşleri Anket Formu" kullanılmıştır. Anketler katılımcıların demografik bilgileri ve uzaktan eğitime yönelik görüşleri olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Demografik bilgiler bölümünde öğretmen anketinde 11, öğrenci anketinde 10 ve veli anketinde 13 madde yer almaktadır. Uzaktan eğitime yönelik görüşler bölümünde ise öğretmen anketinde üçü açık uçlu olmak üzere 11, öğrenci anketinde biri açık uçlu olmak üzere 12 ve veli anketinde ise ikisi açık uçlu olmak üzere 11 madde yer almaktadır. Açık uçlu sorulara verilen yanıtlar birbirine benzerliklerine göre değişik kategorilerde değerlendirilirken, diğer sorularda ise veriler "evet", "hayır", "bazen" seçeneklerine verilen yanıtlar ile elde edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada toplanan veriler uzaktan eğitime yönelik öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerini saptamak amacıyla, araştırmanın amaç ve alt amaçlarına yönelik olarak benzerliklerine göre gruplandırılmış, verilerin frekansları ve yüzdelik dilimleri kapsamında nicel olarak sunulmuş ve yorumlanmıştır. Verilerin analizinde SPSS 22 paket programı kullanılmıştır.

Bu araştırma, ilkokullarda uzaktan eğitime yönelik paydaş görüşleri kapsamında verilen yanıtlar, henüz otokontrol becerisini tam olarak kazanamayan ilkokul öğrencilerinin veri toplama aracına verdiği yanıtlar ve uzaktan eğitime erişim konusunda altyapı yetersizliği olan bireylerin çevrimiçi olarak uygulanan veri toplama aracına da ulaşamaması açısından sınırlılık göstermektedir.

Bulgular ve Yorumlar

Veriler araştırmanın amaç ve alt amaçları kapsamında öğretmen, öğrenci ve veli görüşleri başlıkları altında ele alınmıştır. Bu kapsamda her paydaş grubunun demografik özellikleri ve ilkokullarda uzaktan eğitime yönelik görüşleri ayrı ayrı yorumlanmıştır.

Demografik Özellikler

Araştırmaya ilkokullarda görev yapan 607 öğretmen, 323 ilkokul öğrencisi ve 1166 öğrenci velisi katılmış, bu katılımcılara yönelik kişisel özellikler Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3'te belirtilmiştir.

Öğretmenlere ait demografik bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Öğretmenlere ait demografik bilgiler

Özellik	Grup	Sayı <i>f</i>	Yüzde %
Cinsiyet	Kadın	428	70,5
	Erkek	179	29,5
Kurumdaki Görevi	Sınıf öğretmeni	464	76,4
	Müdür yetkili öğretmen	3	,5
	Okul müdürü	17	2,8
	Müdür yardımcısı	27	4,4
	Branş öğretmeni	96	15,8
Kıdem Yılı	01-09 yıl	108	17,8
	10-18 yıl	238	39,2
	19-27 yıl	180	29,7
	28-36 yıl	76	12,5
	37-44 yıl	5	,8
Eğitim Düzeyi	Önlisans	30	4,9
	Lisans	491	80,9
	Yüksek Lisans	84	13,8
	Doktora	2	,3
Okutulan Sınıf Düzeyi/ Görev	1. sınıf	92	15,2
	2. sınıf	127	20,9
	3. sınıf	111	18,3
	4. sınıf	119	19,6
	Birleştirilmiş sınıf	21	3,5
	Okul yöneticisi	41	6,8
	Branş	96	15,8
Toplam		607	100,0

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan öğretmenlerin %70,5’i kadın, %29,5’i erkek öğretmenlerden oluşmaktadır. MEB Strateji Geliştirme Başkanlığı’nın 2019 verilerine göre ilkokullarda kadın öğretmen sayısının erkek öğretmen sayısından fazla olduğu ve bunların %64’ünün kadın, %36’sının erkek olduğu görülmektedir. Kurumdaki görevlerine bakıldığında araştırmaya katılan öğretmenlerin %76,4’ü sınıf öğretmeni, %0,5’i müdür yetkili öğretmen, %2,8’i okul müdürü, %4,4’ü müdür yardımcısı ve %15,8’i branş öğretmenleridir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin mesleki kıdemlerine bakıldığında %17,8’inin 1-9 yıl, %39,2’sinin 10-18 yıl, %29,7’sinin 19-27 yıl, %12,5’inin 28-36 yıl ve %0,8’inin 37-44 yıl aralığında görev yaptığı anlaşılmaktadır. Eğitim düzeylerine bakıldığında araştırmaya katılan öğretmenlerin %4,9’unun önlisans, %80,9’unun lisans, %13,8’inin yüksek lisans ve %0,3’ünün doktora mezunu olduğu görülmektedir. Okutulan sınıf düzeylerine bakıldığında ise araştırmaya katılan öğretmenlerin %15,2’sinin 1. sınıf, %20,9’unun 2. sınıf, %18,3’ünün 3. sınıf, %19,6’sının 4. sınıf, %3,5’inin birleştirilmiş sınıf, %6,8’inin okul yöneticisi ve %15,8’inin branş öğretmeni olduğu görülmektedir.

Öğrencilere ait demografik bilgiler Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Öğrencilere ait demografik bilgiler

Özellik	Grup	Sayı <i>f</i>	Yüzde %
Cinsiyet	Kız	159	49,2
	Erkek	164	50,8
Sınıf Düzeyi	1. sınıf	51	15,8
	2. sınıf	66	20,4
	3. sınıf	110	34,1
	4. sınıf	96	29,7
Toplam		323	100,0

Tablo 2’ye bakıldığında, araştırmaya katılan öğrencilerin %49,2’sini kız, %50,8’ini ise erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrencilerin sınıf düzeyleri; %15,8 ile 1. sınıf, %20,4 ile 2. sınıf, %34,1 ile 3. sınıf ve %29,7 ile 4. sınıftır. Küçük yaş gruplarında katılımın az olmasının nedeninin; öğrencilerin öz denetim becerilerine yeterince sahip olamaması ve araştırmaya yönelik bilişsel becerilerinin henüz tam anlamıyla gelişmemesinden kaynaklı olduğu varsayılmaktadır. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin veri toplama formunu doldururken ailelerinden yardım aldığı düşünülmektedir.

Velilere yönelik demografik bilgiler Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3. Velilere ait demografik bilgiler

Özellik	Grup	Sayı <i>f</i>	Yüzde %
Cinsiyet	Kadın	1061	91,0
	Erkek	105	9,0
Yaş	26-34	385	33,0
	35-43	641	55,0
	44-52	126	10,8
	53-61	10	,9
	62-70	4	,3
Eğitim Düzeyi	Okur-yazar	8	,7
	İlkokul	183	15,7
	Ortaokul	152	13,0
	Lise	382	32,8
	Önlisans	125	10,7
	Lisans	272	23,3
	Yüksek Lisans	39	3,3
Doktora	5	,4	
Toplam		1166	100,0

Tablo 3'e göre; katılımcıların %91,0'ı kadın, %9,0'ı ise erkektir. Araştırmaya katılan velilerin yaş gruplandırmalarına bakıldığında; %33,0'mın 26-34, %55,0'mın 35-43, %10,8'inin 44-52, %0,9'unun 53-61 ve %0,3'ünün ise 62-70 olduğu görülmektedir. Eğitim düzeylerine bakıldığında en büyük yüzdenin %32,8 ile lise mezunları olduğu görülmektedir. Bunu %23,3 ile lisans, %15,7 ile ilkokul, %13,0 ile ortaokul, % 10,7 ile önlisans ve %3,7 ile yüksek lisans ve doktora mezunları takip etmektedir. Katılımcılardan %0,7'lik bir kesim ise sadece okur-yazar olduğunu belirtmiştir.

COVID-19 Salgının İlkokullardaki Eğitim Sürecine Etkileri Neler Olmuştur?

COVID-19 salgını, başta eğitim olmak üzere birçok alanda olumsuz etkilere neden olmuştur. Bu etkilerin bir kısmı süreç ile birlikte ortaya çıksa da yaklaşık iki yıldır devam eden salgın sebebiyle öğrenme kayıplarının olduğu ve uzaktan eğitime erişimde meydana gelen fırsat eşitsizlikleri düşünüldüğünde gelecekte meydana gelmesi muhtemel sorunların da olabileceği unutulmamalıdır. Salgının eğitim sektöründe oluşturduğu en büyük etki şüphesiz okulların yüz yüze eğitime kapatılması olmuştur. Alınan tedbirler ile yüz yüze eğitime ara verilerek uzaktan eğitime geçilmiştir. Dünya genelinde 1.5 milyar öğrenci, 63 milyon öğretmen ve eğitim alanında

faaliyet gösteren çok sayıda insan bu durumdan olumsuz etkilenmiştir (EBR, 2020). Gerçekleştirilen bu araştırmada uzaktan eğitime ulaşamayan ya da çeşitli sebeplerle (donanım eksiklikleri, altyapı yetersizliği, maddi sorunlar ve sosyal yapıdaki farklılaşmalar) ulaşmakta zorluk yaşayan öğrencilerin eğitime erişim konusunda zorlandıkları görülmüştür. Süreç içerisinde öğrencilerin sosyal gelişim bakımından da sıkıntılar yaşadığı unutulmamalıdır. Öğretmen-öğrenci ilişkisinin en yoğun yaşandığı ilkökul kademesinde, uzaktan eğitim sebebiyle öğrencilerin okula, öğretmenine ve arkadaşlarına uyum sağlama sıkıntıları yaşadıkları görülmektedir.

Salgın, okuldaki eğitime ara verilmesi sebebiyle evde eğitimi ön plana çıkarmıştır. Evde eğitim, eğitim sürecinin en azından tamamen durmasının önüne geçmiş ve eğitimin sürdürülebilirliğini sağlamıştır. Ancak ev ortamının pedagojik, sosyal ve ekonomik açıdan uygun olması beklenmektedir (Balcı, 2020). Evde uzaktan eğitimin sağlanabilmesi için ailelerin çocuklarına internet, bilgisayar, tablet ve akıllı telefon gibi teknolojik olanakları sunması gerekmektedir. Bu konuda yaşanan eksiklikler fırsat eşitsizliğini gündeme getirmektedir. Çünkü ailelerin sosyal ve ekonomik düzeyleri farklılıklar göstermektedir.

Salgının eğitim alanına getirdiği bir diğer etki de öğrenci değerlendirmelerinde meydana gelen zorluklar olmuştur. Ölçme ve değerlendirme, öğrencilerin eğitim sürecine yönelik başarı durumları hakkında hem eğitimciler hem de velilere dönütler sağlamaktadır. Salgın döneminde ölçme ve değerlendirme işlemleri okulların kapalı olması sebebiyle ya ertelenmiş ya da bu durum öğretmen kararına bırakılmıştır. Öğretmen kararlarında ise önyargıların olabileceği unutulmamalıdır. Araştırmada öğretmen görüşlerine bakıldığında, öğrenci değerlendirmelerinde zorluklar yaşandığı görülmektedir. Kısaca bir örnek vermek gerekirse normal eğitimde başarılı olan bir öğrencinin çeşitli sebeplerle uzaktan eğitime katılamayarak öğrenme kaybı yaşaması, ancak akademik başarısı düşük olan öğrencilerin ise uzaktan eğitime katılma olanaklarına sahip olabilmesi tezatlığı, değerlendirme açısından öğretmenleri zor durumda bırakmıştır. Ayrıca MEB tarafından yapılan açıklamada bu dönemde öğrencilere sınıf tekrarı yaptırılmayacağı da belirtilmiştir.

Uzun vadede salgının yol açabileceği en büyük etki ise bu dönemde yetişen neslin belirli öğrenme kayıpları sebebiyle gelecekte yaşayacakları sorunlar olarak görülebilir. Bu sorunlar sadece eğitime yönelik olarak değerlendirilmemeli, toplumsal, ekonomik ve insan sermayesi olarak da düşünülmelidir.

İlkokullardaki Uzaktan Eğitim Süreci, Eğitime Erişilebilirlik Açısından Nasıl Yürütülüyor?

Araştırmada öğretmen, öğrenci ve velilerin uzaktan eğitime erişilebilirlik düzeyleri incelenmiş, ortaya çıkan sonuç Tablo 4, Tablo 5, Tablo 6, Tablo 7 ve Tablo 8’de verilmiştir.

Öğretmenlerin uzaktan eğitime erişilebilirlik düzeyleri Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4. Öğretmenlerinin uzaktan eğitime erişilebilirlik düzeyleri

Maddeler		Evet	Bazen	Hayır
Evde internetiniz var mı?	<i>f</i>	580	5	22
	%	95,6	,8	3,6
İnternet bağlantınız canlı ders anlatımları için yeterli oldu mu?	<i>f</i>	430	123	54
	%	70,8	20,3	8,9
Toplam = 607				

Tablo 4 incelendiğinde “Evde internetiniz var mı?” sorusuna ilkokulda görev yapan öğretmenlerin verdiği yanıtlar %95,6 “evet”, %0,8 “bazen” ve %3,6 “hayır” olarak gerçekleşmiştir. Toplanan verilerde öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun bu maddeye verdiği yanıtın “evet” olduğu görülmektedir. Uzaktan eğitim kapsamında en büyük gereksinimlerden birinin internet erişimi olduğu göz önüne alındığında, öğretmenlerin bu konuda yeterli donanıma sahip olduğu görülmektedir. “İnternet bağlantınız canlı ders anlatımları için yeterli oldu mu?” sorusunda ise öğretmenlerin %70,8’i “evet”, %20,3’ü “bazen”, %8,9’u “hayır” yanıtı vermişlerdir. Evde interneti olan öğretmenlerin bir kısmının, internet alt yapılarının uzaktan eğitim için yetersiz olduğu görülse de yine büyük bir çoğunluğun uzaktan eğitimde yeterli internet alt yapısına sahip olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin uzaktan eğitime erişilebilirlik düzeyleri Tablo 5’te yer almaktadır.

Tablo 5. Öğrencilerin uzaktan eğitime erişilebilirlik düzeyleri-I

Özellik	Seçenek	Yüzde	
		Sayı	%
Evde internetiniz var mı?	Evet	298	92,3
	Hayır	25	7,7
Evinizde televizyon var mı?	Evet	273	84,5
	Hayır	50	15,5
Evinizde akıllı telefon var mı?	Evet	293	90,7
	Hayır	30	9,3
Evinizde bilgisayar var mı?	Evet	174	53,9
	Hayır	149	46,1

Evinizde tablet var mı?	Evet	124	38,4
	Hayır	199	61,6
Uzaktan eğitim sırasında yaşanan sorunlarda yanınızda size yardım edebilecek birisi var mıydı?	Evet	273	84,5
	Hayır	50	15,5
Uzaktan eğitime çevrimiçi platformlar (Zoom, Skype, Google Meet) aracılığıyla erişim sağladım.	Evet	274	84,8
	Hayır	49	15,2
Uzaktan eğitime eba.gov.tr aracılığıyla erişim sağladım.	Evet	250	77,4
	Hayır	73	22,6
Uzaktan eğitime TRT EBA TV İlkokul kanalı aracılığıyla erişim sağladım.	Evet	157	48,6
	Hayır	166	51,4
Uzaktan eğitime okulumuzun hazırladığı dijital materyaller aracılığıyla erişim sağladım.	Evet	15	4,6
	Hayır	308	95,4
Toplam		323	100,0

Tablo 5’te ev ortamında uzaktan eğitime erişim olanakları hakkında maddeler bulunmaktadır. “Evde internetiniz var mı?” sorusuna katılımcıların %92,3’ünün “evet” yanıtı verdiği görülmektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğu ev ortamında internete sahip olduklarını belirtmiştir. Katılımcıların %84,5’inde televizyon, %90,7’sinde akıllı telefon, %53,9’unda bilgisayar ve %38,4’ünde ise tablet bulunmaktadır. Bu durumda katılımcı öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun canlı derslere akıllı telefon ile giriş yaptığı düşünülmektedir. “Uzaktan eğitim sırasında yaşanan sorunlarda yanınızda size yardım edebilecek birisi var mıydı?” sorusuna öğrencilerin %84,5’i “evet” yanıtını vermiştir. Tablo 5’in devamında ise uzaktan eğitime erişim sağlama yolları konusunda elde edilen veriler belirtilmiştir. Bu kapsamda araştırmaya katılan öğrencilerin %84,8’inin Zoom, Skype ve Google Meet gibi çevrimiçi platformlardan, %77,4’ünün eba.gov.tr adresi üzerinden, %48,6’sının TRT EBA TV İlkokul kanalından ve %4,6’sının ise eğitim gördüğü okulun hazırladığı dijital materyaller üzerinden öğrenimini sürdürdüğü görülmektedir. Araştırmada öğrencilerin büyük bir çoğunluğun uzaktan eğitimde internet tabanlı öğrenme yollarına başvurduğu anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin uzaktan eğitime erişilebilirlik düzeyleri Tablo 6’da devam etmektedir.

Tablo 6. Öğrencilerinin uzaktan eğitime erişilebilirlik düzeyleri-II

Maddeler		Evet	Bazen	Hayır
Televizyon ile uzaktan eğitime her zaman erişebildim.	<i>f</i>	185	90	48
	%	57,2	27,9	14,9
EBA üzerinden uzaktan eğitime her zaman erişebildim.	<i>f</i>	155	133	35
	%	48,0	41,2	10,8

İnternet üzerinden verilen canlı ders ile uzaktan eğitime her zaman erişebildim.	<i>f</i>	196	99	28
	%	60,6	30,7	8,7
Toplam = 323				

Tablo 6 incelendiğinde “Televizyon ile uzaktan eğitime her zaman erişebildim” sorusuna ilkökul öğrencilerinin %57,2’si “evet”, %27,9’u “bazen” ve %14,9’u “hayır” yanıtını vermiştir. Ankete katılan öğrencilerin çoğunluğu televizyon ile uzaktan eğitime erişim sağladıklarını belirtmiştir. “EBA üzerinden uzaktan eğitime her zaman erişebildim” sorusuna verilen yanıtların %48,0’ı “evet”, %41,2’si “bazen” ve %10,8’i “hayır” biçimindedir. Öğrencilerin büyük bir bölümü EBA üzerinden uzaktan eğitime katıldıklarını belirtse de, “bazen” yanıtları zaman zaman erişimde sıkıntılar yaşanabildiğini göstermektedir. “İnternet üzerinden verilen canlı ders ile uzaktan eğitime her zaman erişebildim” sorusuna öğrencilerin %60,6’sı “evet”, 30,7’si “bazen” ve %8,7’si “hayır” yanıtını vermiştir. Tablo 5’te “Evde internetiniz var mı?” sorusuna öğrencilerin %92,3’ü “evet” yanıtı vermesine karşın, her zaman canlı derslere katılım oranının düşük olması; internet altyapı sorunu, uzaktan eğitime katılan kardeş sayısının fazla olması, öğrencilerin derslere katılıp katılmama isteği gibi değişik nedenlerin olduğunu göstermektedir.

Velilerin uzaktan eğitime erişilebilirlik düzeyleri Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7. Velilerin uzaktan eğitime erişilebilirlik düzeyleri-I

Maddeler		Evet	Bazen	Hayır
Evde internetiniz var mı?	<i>f</i>	996	32	148
	%	84,6	2,7	12,7
İnternetiniz varsa uzaktan eğitim sırasında yeterli oldu mu?	<i>f</i>	653	217	296
	%	56,0	18,6	25,4
Uzaktan eğitim sırasında çocuğunuza teknik destek sağlayabildiniz mi?	<i>f</i>	617	261	288
	%	52,9	22,4	24,7
EBA içeriğine ulaşımında sorun yaşadınız mı?	<i>f</i>	552	393	221
	%	47,3	33,7	19,0

Toplam = 1166

Tablo 7’de “Evde internetiniz var mı?” sorusuna velilerin verdikleri yanıtlara bakıldığında %84,6’sı “evet”, %2,7’si “bazen” ve %12,7’sinin “hayır” seçeneğini işaretledikleri görülmektedir. Bu durum araştırmaya katılan velilerin büyük bir çoğunluğunun evinde internet bağlantısı olduğunu göstermektedir. “İnternetiniz varsa uzaktan eğitim sırasında yeterli oldu mu?” sorusuna velilerin %56,0’ı “evet”, %18,6’sı “bazen” ve %25,4’ü “hayır” yanıtını vermiştir. Bu madde de evlerinde internet olan velilerin yüzdesine göre evet yanıtlarında düşüş olduğu görülmektedir. Bu durum internet

altyapısından, donanım yetersizliklerinden ya da kullanılan uygulama ya da web sitelerinin yoğunluğundan kaynaklanabilir. Her ne nedenle olursa olsun kullanılan internetin uzaktan eğitimde yetersiz olması, uzaktan eğitimden alınan verimin düşmesine neden olacaktır. “Uzaktan eğitim sırasında çocuğunuza teknik destek sağlayabildiniz mi?” sorusuna verilen yanıtların %52,9’u “evet”, %22,4’ü “bazen” ve %24,7’si “hayır” biçimindedir. Velilerin yarısından fazlası bu süreçte çocuklarına teknik destek sağladıklarını belirtmişlerdir. “EBA içeriğine ulaşımında sorun yaşadınız mı?” sorusunda ise velilerin %47,3’ünün “evet”, %33,7’sinin “bazen” ve %19,0’ının “hayır” seçeneğini işaretledikleri görülmektedir. Uzaktan eğitime ilk geçildiği dönemlerde sistemde bazı sorunların ortaya çıktığı görülmüştü. Katılımcı yoğunluğu ve altyapı yetersizliği gibi nedenlerle erişimde aksaklıklar yaşanmıştı. Bu sorunlar maddeye verilen “evet” yanıtlarının nedenlerini açıklamaktadır. Sonrasında MEB’in, yoğunluğu azaltmak amacıyla EBA’ya giriş saatlerinde düzenlemeler yaptığı bilinmektedir.

Öğrencilerin uzaktan eğitime erişilebilirlik düzeyleri Tablo 8’de devam etmektedir.

Tablo 8. Velilerin uzaktan eğitime erişilebilirlik düzeyleri-II

Özellik	Seçenek	Sayı <i>f</i>	Yüzde %
Akıllı Telefon	Evet	901	77,2
	Hayır	265	22,8
Televizyon	Evet	729	62,5
	Hayır	437	37,5
Bilgisayar	Evet	592	50,7
	Hayır	574	49,3
Tablet	Evet	421	36,1
	Hayır	745	63,9
Toplam		1166	100,0

Tablo 8’de, velilerin ilkökulda öğrenim gören çocuklarına sağladıkları uzaktan eğitime erişim yolları verilmiştir. Tablo 8’e göre; velilerin %77,2’si akıllı telefon, %62,5’i televizyon, %50,7’si bilgisayar ve %36,1’i tablet üzerinden çocuklarına uzaktan eğitim olanağı sağladığını açıklamışlardır.

Uzaktan Eğitim Sürecine Yönelik Risk Durumları (Sosyal Yapı, Maddi Konular vb.) Nelerdir?

Araştırmada öğretmen, öğrenci ve velilerin uzaktan eğitim sürecine yönelik risk durumları (sosyal yapı, maddi konular vb.) incelenmiş, ortaya çıkan sonuç Tablo 9, Tablo 10 ve Tablo 11’de verilmiştir.

Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecine yönelik risk durumları (sosyal yapı, maddi konular vb.) Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9. Öğretmenlerin uzaktan eğitim sürecine yönelik risk durumları (Sosyal yapı, maddi konular)

Özellik	Grup	Sayı <i>f</i>	Yüzde %
Çalışılan Kurum	Devlet Okulu	554	91,3
	Özel Okul	53	8,7
Yerleşim Yeri Statüsü	Büyük kent	261	43,0
	Kent	91	15,0
	İlçe	173	28,5
	Köy/Mahalle	82	13,5
Görev Yeri Bölgesi	Akdeniz Bölgesi	73	12,0
	Doğu Anadolu Bölgesi	26	4,3
	Ege Bölgesi	108	17,8
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	60	9,9
	İç Anadolu Bölgesi	136	22,4
	İç Anadolu Bölgesi	56	9,2
	Karadeniz Bölgesi	148	24,4
İnternet Erişim Türü	Mobil Veri	37	6,1
	Wi-Fi	150	24,7
	Mobil Veri + Wi-Fi	329	54,2
	Diğer	91	15,0
İnternet Erişimine Ödenen Ücret (TL)	0-50	28	4,6
	51-100	359	59,1
	101-150	160	26,4
	151-200	52	8,6
	201-250	2	,3
	251-300	6	1,0
Toplam		607	100,0

Tablo 9’a bakıldığında araştırmaya katılan öğretmenlerin %91,3’ünün devlet okullarında, %8,7’sinin ise özel okullarda görev yaptığı görülmektedir. Yerleşim yeri statüsü açısından araştırmaya katılan öğretmenlerin %43’ü büyük kentlerde, %15’i kentlerde, %28,5’i ilçelerde ve %13,5’i de köy/mahallelerde görev yapmaktadırlar. Katılımcıların yarıya yakınının büyük kentlerde öğretmen olduğu görülmektedir. Türkiye’nin bölgeleri kapsamında incelendiğinde katılımcıların %12,0’ünün Akdeniz Bölgesi, %4,3’ünün Doğu Anadolu Bölgesi, %17,8’inin Ege Bölgesi, %9,9’unun Güneydoğu Anadolu Bölgesi, %22,4’ünün İç Anadolu Bölgesi, %9,2’sinin

Karadeniz Bölgesi ve %24,4'ünün Marmara Bölgesi'nde görev yaptığı görülmektedir. Katılımcıların yaklaşık yarısı Marmara ve İç Anadolu Bölgesi'nde çalışan öğretmenlerden oluşmaktadır. İnternet erişim türlerine bakıldığında araştırmaya katılan öğretmenlerden %6,1'inin yalnız mobil veri, %24,7'sinin yalnız Wi-Fi, %54,2'sinin mobil veri + Wi-Fi ve %15'inin diğer kanallar aracılığı ile internet bağlantısı yaptığı görülmektedir. Bu bakımdan öğretmenlerin yarıdan fazlasının hem mobil veri hem de evlerinde bulunan sabit internet ile internete erişim sağladıkları görülmektedir. Son olarak internet erişimine ödenen ücretler açısından öğretmenlerin %4,6'sının 0-50₺, %59,1'inin 51-100₺, %26,4'ünün 101-150₺, %8,6'sının 151-200₺, %0,3'ünün 201-250₺, %1,0'mının ise 251-300₺ internet erişim ücreti ödedikleri görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yarıdan fazlası 51-100₺ arasında internet erişim ücreti ödemektedirler.

Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine yönelik risk durumları (sosyal yapı, maddi konular vb.) Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10. Öğrencilerin uzaktan eğitim sürecine yönelik risk durumları (sosyal yapı, maddi konular)

Özellik	Grup	Sayı <i>f</i>	Yüzde %
Okul Yerleşim Birimi	Kent	287	88,9
	Köy/Kasaba/Mahalle	36	11,1
Okul Türü	Devlet Okulu	315	97,5
	Özel Okul	8	2,5
Okulun Bulunduğu Bölge	Akdeniz Bölgesi	8	2,5
	Doğu Anadolu Bölgesi	1	,3
	Ege Bölgesi	48	14,9
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	10	3,1
	İç Anadolu Bölgesi	199	61,6
	Karadeniz Bölgesi	16	5,0
	Marmara Bölgesi	41	12,7
Toplam		323	100,0

Tablo 10'a bakıldığında okul yerleşim birimlerini kent olarak belirten öğrenciler %88,9 iken, köy/mahalle olarak belirten öğrencilerin ise %11,1'dir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun okul yerleşim birimlerinin kentlerde olduğu görülmektedir. Okul türü bakımında araştırmaya katılan öğrencilerin %97,5'i devlet okullarında, %2,5'i ise özel okullarda eğitim görmektedir. Araştırmada katılımcılara hangi ilde öğrenim gördükleri sorusu yöneltilmiş ve verilen yanıtlar bölgeler düzeyinde ele alınmıştır. Buna göre katılımcıların %61,6 ile İç Anadolu Bölgesi, %14,9 ile Ege Bölgesi ve %12,7 ile Marmara Bölgesi'nde eğitim aldıkları görülmektedir. Bu üç bölgeden katılım oranı %89,2'dir. Diğer bölgelerden

katılımın daha az ve sınırlı olduğu görülmektedir. Türkiye genelinden öğrenci anketi için 37 ilden veri toplandığı ve en çok katılımın %35,6 ile Çankırı ve %20,1 ile Ankara'dan olduğu görülmektedir. Bunun nedeni olarak ise araştırmacıların Çankırı ilinde görev yaptıkları ve burada daha çok öğrenciye ulaştıkları olarak yorumlanabilir.

Velilerin uzaktan eğitim sürecine yönelik risk durumları (sosyal yapı, maddi konular vb.) Tablo 11'de yer almaktadır.

Tablo 11. Velilere uzaktan eğitim sürecine yönelik risk durumları (sosyal yapı, maddi konular)

Özellik	Grup	Sayı	Yüzde
		<i>f</i>	%
Eğitim Gören Çocuk Sayısı	1 çocuk	482	41,3
	2 çocuk	519	44,5
	3 çocuk	134	11,5
	4 çocuk	28	2,4
	5 çocuk	2	,2
	6 çocuk	1	,1
Çalışma Durumu	Çalışıyor	485	41,5
	Ev hanımı	660	56,6
	Çalışmıyor	21	1,9
Yerleşim Yeri	Büyük kent	441	37,8
	Kent	314	26,9
	İlçe	334	28,6
	Köy/Mahalle	77	6,6
Yaşanılan Bölge	Akdeniz Bölgesi	104	8,9
	Doğu Anadolu Bölgesi	22	1,9
	Ege Bölgesi	213	18,3
	Güneydoğu Anadolu Bölgesi	47	4,0
	İç Anadolu Bölgesi	368	31,6
	Karadeniz Bölgesi	90	7,7
	Marmara Bölgesi	322	27,6
Okul Türü	Devlet Okulu	1124	96,4
	Özel Okul	42	3,6
İnternete Ödenen Ücret (₺/Ay)	0-74 ₺	336	28,8
	75-149 ₺	705	60,5
	150-224 ₺	107	9,2
	225-300 ₺	18	1,5
Toplam		1166	100,0

Tablo 11'de eğitim gören çocuk sayısı açısından katılımcıların %41,3'lük kısmı 1 çocuk, %44,5'lik kısmı 2 çocuk ve %11,5'lik bir kısmı ise 3 çocuk seçeneğini işaretlemiştir. 4 çocuk ve üzeri olanların oranı ise

%2,7'dir. Katılımcıların çalışma durumları üç kategoriye ayrılmış, bu kategorilerde en büyük oranın %56,6 ile ev hanımlarına ait olduğu görülmüştür. Çalışıyor kategorisinin yüzdesi %41,5 iken, çalışmıyor kategorisinin yüzdesi ise %1,9 olarak kaydedilmiştir. Katılımcıların buldukları yerleşim yerlerini %37,8 ile büyük kent, %26,9 ile kent, %28,6 ile ilçe ve %6,6 ile köy/mahalle oluşturmaktadır. Katılımcılara yaşadıkları iller sorulmuş ve bu iller bölgeler bazında gruplara ayrılmıştır. Bu kapsamda %8,9 Akdeniz Bölgesi, %1,9 Doğu Anadolu Bölgesi, %18,3 Ege Bölgesi, %4,0 Güneydoğu Anadolu Bölgesi, %31,6 İç Anadolu Bölgesi, %7,7 Karadeniz Bölgesi ve %27,6 Marmara Bölgesi olarak sıralanmıştır. Araştırmada veriler 68 değişik ilden toplanmış, 13 ilden katılım sağlanamamıştır. Araştırmaya İstanbul'dan 183, Çankırı'dan 147, İzmir'den 134 ve Ankara'dan 124 veli katılmıştır. Bu dört il toplam katılımcı sayısının %50,4'ünü oluşturmaktadır. Katılımcıların ilkokulda öğrenim gören çocuklarının okul türüne bakıldığında %96,4'ünün devlet okulunda, %3,6'sının ise özel okulda eğitim aldığı görülmektedir. Araştırmada velilere internete ödedikleri aylık ücret sorulmuş, % 60,5'nin 75-149 ₺ ve %28,8'inin ise 0-74 ₺ arasında ücret ödedikleri görülmüştür. 150-300 ₺ arası ücret ödediklerini belirten katılımcı sayısı ise %10,7'dir.

Uzaktan Eğitim ve Okulda Verilen Eğitim Arasında Nasıl Bir Farklılaşma Ortaya Çıkmıştır?

Araştırmada öğretmen, öğrenci ve velilerin uzaktan eğitim ve okulda verilen eğitim arasındaki farklılaşmaya yönelik görüşleri incelenmiş, ortaya çıkan sonuç Tablo 12, Tablo 13 ve Tablo 14'te verilmiştir.

Öğretmenlerin uzaktan eğitim ve okulda verilen eğitim arasındaki farklılaşmaya yönelik görüşleri Tablo 12'de yer almaktadır.

Tablo 12. Öğretmenlerin uzaktan eğitim ve okulda verilen eğitim arasındaki farklılaşmaya yönelik görüşleri

Maddeler		Evet	Bazen	Hayır
Uzaktan eğitimin içeriğini yeterli buldunuz mu?	<i>f</i>	170	254	183
	%	28,0	41,8	30,1
EBA'nın içeriğini yeterli buldunuz mu?	<i>f</i>	144	248	215
	%	23,7	40,9	35,4
TV üzerinden öğrencilere verilen eğitimi yeterli buldunuz mu?	<i>f</i>	118	210	279
	%	19,4	34,6	46,0
Uzaktan eğitimin devam etmesini ister misiniz?	<i>f</i>	187	159	261
	%	30,8	26,2	43,0
Toplam = 607				

Tablo 12’de “Uzaktan eğitimin içeriğini yeterli buldunuz mu?” sorusuna verilen yanıtların %28,0 “evet”, %41,8 “bazen” ve %30,1 “hayır” olduğu görülmektedir. Evet ve hayır yüzdelerinin benzer seviyede olduğu görülmektedir. Bu maddeye ağırlıklı olarak verilen “bazen” yanıtlarının, uzaktan eğitimin içeriğinde yapılan iyileştirmelerle yerini daha olumlu bir sonuca bırakacağı düşünülmektedir. “Uzaktan eğitim sırasında öğrenci ve velilerinizden talepler oldu mu?” sorusuna verilen yanıtların %31,3 “evet”, %32,9 “bazen” ve %35,7 “hayır” olduğu görülmektedir. “EBA’nın içeriğini yeterli buldunuz mu?” sorusuna verilen yanıtlar %23,7 “evet”, %40,9 “bazen” ve %35,4 “hayır” seçeneklerinden oluşmaktadır. Uzaktan eğitim sürecinin kilit noktası olan EBA’nın içeriğine yönelik görüşlerin ortaya çıkarılması için hazırlanan bu maddeye verilen yanıtlarda “hayır” seçeneğinin “evet” seçeneğine göre fazla olduğu görülmektedir. Fakat “bazen” yanıtlarının fazla olması, bazı düzenlemelerle EBA’nın daha kullanışlı duruma gelebileceği görüşünü ortaya çıkarmaktadır. “TV üzerinden öğrencilere verilen eğitimi yeterli buldunuz mu?” sorusunda verilen yanıtların %19,4 “evet”, %34,6 “bazen” ve %46,0 “hayır” olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yarıya yakını TV üzerinden verilen eğitimi yetersiz bulduklarını dile getirmişlerdir. Bu büyük bir çoğunluktur ve MEB’in sürecin başından beri EBA TV kanallarını ön plana çıkarması durumuyla tutarsız bir ilişki ortaya koymaktadır. Bu maddeye verilen yanıtlarda “hayır” seçeneklerinin göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Son olarak “Uzaktan eğitimin devam etmesini ister misiniz?” sorusuna verilen yanıtların %30,8 “evet”, %26,2 “bazen” ve %43,0 “hayır” olduğu görülmektedir. Uzaktan eğitimin devam etmesini istemeyen öğretmenler, katılımcıların hemen hemen yarısını oluşturmaktadır.

Öğrencilerin uzaktan eğitim ve okulda verilen eğitim arasındaki farklılaşmaya yönelik görüşleri Tablo 13’te yer almaktadır.

Tablo 13. Öğrencilerin uzaktan eğitim ve okulda verilen eğitim arasındaki farklılaşmaya yönelik görüşleri

Maddeler		Evet	Bazen	Hayır
Aldığım uzaktan eğitim okulda verilen eğitime göre daha etkiliydi.	<i>f</i>	26	52	245
	%	8,0	16,1	75,9
Okulda verilen eğitim uzaktan eğitime göre daha öğreticiydi.	<i>f</i>	300	17	6
	%	92,9	5,3	1,8
Uzaktan eğitimde verilen derslerden memnun kaldım.	<i>f</i>	151	114	58
	%	46,7	35,3	18,0
Okulda verilen dersler daha etkiliydi.	<i>f</i>	294	19	10
	%	91,0	5,9	3,1
Uzaktan eğitimde verilen ödevleri tamamladım.	<i>f</i>	248	67	8
	%	76,8	20,7	2,5

Okuldaki eğitimde verilen ödevleri tamamladım.	<i>f</i>	311	9	3
	%	96,3	2,8	,9
Uzaktan eğitimin devam etmesini istiyorum.	<i>f</i>	111	54	158
	%	34,4	16,7	48,9
Okuldaki eğitimi her yönden daha çok tercih ederim.	<i>f</i>	279	32	12
	%	86,4	9,9	3,7
Toplam = 323				

Tablo 13 incelendiğinde “Aldığım uzaktan eğitim okulda verilen eğitime göre daha etkiliydi” maddesine verilen yanıtlara bakıldığında öğrencilerin %8,0’ı “evet”, %16,1’i “bazen” ve %75,9’u “hayır” seçeneğini işaretlemişlerdir. “Okulda verilen eğitim uzaktan eğitime göre daha öğreticiydi” maddesine ise öğrencilerin %92,9’u “evet”, %5,3’ü “bazen” ve %1,8’i “hayır” yanıtını vermişlerdir. Bu iki maddeden anlaşılacağı üzere öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun okulda verilen eğitimi, uzaktan eğitime tercih ettikleri anlaşılmaktadır. “Uzaktan eğitimde verilen derslerden memnun kaldım” maddesine öğrenciler %46,7 “evet”, %35,3 “bazen” ve %18,0 “hayır” yanıtını vermişlerdir. “Okulda verilen dersler daha etkiliydi” maddesinde öğrencilerin %91,0’ı “evet” yanıtını verirken, %5,9’u “bazen” ve %3,1’i “hayır” yanıtını vermiştir. Bu maddeye verilen yanıtlardan, öğrencilerin büyük bir çoğunluğu okuldaki derslerin uzaktan eğitim ile verilen derslere göre daha etkili olduğunu düşünmektedir. “Uzaktan eğitimde verilen ödevleri tamamladım” maddesine öğrencilerin %76,8’i “evet”, %20,7’si “bazen” ve %2,5’i “hayır” yanıtını vermiştir. “Okuldaki eğitimde verilen ödevleri tamamladım” maddesine öğrencilerin %96,3’ü “evet”, %2,8’i “bazen” ve %0,9’u “hayır” yanıtını vermiştir. Bu iki maddeye verilen yanıtlara bakıldığında okuldaki eğitimde verilen ödevlerin yapılma yüzdesi, uzaktan eğitimde verilen ödevlerin yapılma yüzdesinden daha fazladır. Bu durum okuldaki ödevlerin daha fazla sorumluluk duygusu ile yapıldığını gösterebilir. Ayrıca uzaktan eğitimin; okulun öğrencide oluşturduğu otoriteyi sağlayamaması, ödev kontrollerini veli ve öğrenciye bırakması da bu duruma neden olmuş olabilir. “Uzaktan eğitimin devam etmesini istiyorum” maddesine verilen yanıtlara bakıldığında %34,4’ünün “evet”, %16,7’sinin “bazen” ve %48,9’unun “hayır” seçeneğini işaretlediği görülmektedir. Öğrencilerin yarıya yakını uzaktan eğitimin devam etmesini istemediklerini belirtmişlerdir. “Okuldaki eğitimi her yönden daha çok tercih ederim” maddesine ise öğrencilerin %86,4’ü “evet”, %9,9’u “bazen” ve %3,7’si “hayır” yanıtını vermişlerdir. Bu maddeye verilen yanıtlar göstermektedir ki, öğrenciler okulda verilen yüz yüze eğitimi, uzaktan eğitime tercih etmektedirler.

Velilerin uzaktan eğitim ve okulda verilen eğitim arasındaki farklılaşmaya yönelik görüşleri Tablo 14’te yer almaktadır.

Tablo 14. Velilerin uzaktan eğitim ve okulda verilen eğitim arasındaki farklılaşmaya yönelik görüşleri

Maddeler		Evet	Bazen	Hayır
Uzaktan eğitimi verimli buldunuz mu?	<i>f</i>	304	393	469
	%	26,1	33,7	40,2
Uzaktan eğitim sırasında çocuğunuzun eğitimine yardımcı oldunuz mu?	<i>f</i>	871	209	86
	%	74,7	17,9	7,4
EBA'nın içeriğini yeterli buldunuz mu?	<i>f</i>	308	373	485
	%	26,4	32,0	41,6
TV üzerinden öğrencilere verilen eğitimi yeterli buldunuz mu?	<i>f</i>	178	292	696
	%	15,3	25,0	59,7
Uzaktan eğitimin devam etmesini ister misiniz?	<i>f</i>	490	131	545
	%	42,0	11,2	46,7
Toplam = 1166				

Tablo 14'te "Uzaktan eğitimi verimli buldunuz mu?" sorusuna velilerin %26,1'i "evet", %33,7'si "bazen" ve %40,2'si "hayır" yanıtını vermiştir. Bu madde uzaktan eğitim konusu düşünüldüğünde yanıt aranan en önemli sorulardan birisidir. Verilere bakıldığında "hayır" yanıtını verenlerin çoğunluğu oluşturduğu görülmektedir. Burada "bazen" yanıtlarının yüzdesi dikkat çekici seviyededir. Bu durum öğretmenden, öğrenciden, aileden ya da donanımdan kaynaklanan sorunlara göre uzaktan eğitimden alınan verimin değişiklik gösterebileceğini gözler önüne sermektedir. "Uzaktan eğitim sırasında çocuğunuzun eğitimine yardımcı oldunuz mu?" sorusuna velilerin %74,7'si "evet", %17,9'u "bazen" ve %7,4'ü "hayır" yanıtını verdiği görülmektedir. Araştırmaya katılan velilerin büyük bir çoğunluğunun uzaktan eğitim sürecinde çocuklarına yardımcı oldukları görülmektedir. "EBA'nın içeriğini yeterli buldunuz mu?" sorusuna velilerin %26,4'ü "evet", %32,0'ı "bazen" ve %41,6'sı "hayır" yanıtını vermiştir. EBA, özellikle MEB'in üzerinde en çok durduğu uzaktan eğitim aracı olmasına karşın velilerin büyük bir çoğunluğu bu maddeye "hayır" yanıtını vermişlerdir. Bu durumun ilkökul seviyesine uygun yeterince içeriğin olmaması, ilkökul öğrencilerine sistemsal açıdan hitap edememesi gibi nedenleri olabilir. "TV üzerinden öğrencilere verilen eğitimi yeterli buldunuz mu?" sorusuna verilen yanıtlara bakıldığında velilerin %15,3'ü "evet", %25,0'ı "bazen" ve %59,7'si "hayır" seçeneğini işaretlemiştir. Bilindiği gibi COVID-19 nedeniyle okullarda verilen eğitime ara verildiğinde MEB tarafından alınan ilk önlemlerin başında TRT EBA TV kanallarının açılması gelmiştir. Araştırmada velilerin verdiği yanıtlara bakıldığında, çoğunluğun TV üzerinden verilen tek yönlü bir eğitimi yeterli bulmadıkları görülmektedir. "Uzaktan eğitimin devam etmesini ister misiniz?" sorusuna ise velilerin %42,0'ı "evet", %11,2'si "bazen" ve

%46,7'si “hayır” yanıtını vermiştir. Bu duruma göre “evet” ve “hayır” yanıtları birbirine çok yakın çıkmış olup uzaktan eğitimin devam etmesi konusunda kararsız kalındığı görülmektedir.

Verilen Eğitimin İçeriği, Kapsamı ve Etkililiği Konusunda Paydaş Görüşleri Nelerdir?

Araştırmada uzaktan eğitimde verilen eğitimin içeriği, kapsamı ve etkililiği konusunda paydaş görüşleri incelenmiştir. Ayrıca öğrenci ve veliler tarafından öğretmenlere iletilen talepler Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. Uzaktan eğitim sırasında öğretmenlere iletilen talepler

Maddeler		Evet	Bazen	Hayır
Uzaktan eğitim sırasında öğrenci ve velilerinizden talepler oldu mu?	<i>f</i> %	190 31,3	200 32,9	217 35,7
Toplam = 607				

Tablo 15'te “Uzaktan eğitim sırasında öğrenci ve velilerinizden talepler oldu mu?” maddesine öğretmenlerin %31,3'ü “evet”, %32,9'u “bazen”, %35,7'si “hayır” yanıtını vermiştir. Bunun yanında katılımcılara “Yanıtınız evet ise ne tür talepler oldu?” açık uçlu sorusu yöneltilmiştir. Bu maddeyi 219 katılımcı yanıtlamıştır. Verilen yanıtlar dört kategoride değerlendirilmiştir. Yanıtlar Tablo 16'da yer almaktadır.

Tablo 16. Uzaktan eğitim sırasında öğretmenlere iletilen öğrenci ve veli talepleri

Talepler	Sayı <i>f</i>	Yüzde %
Donanım talepleri (tablet, bilgisayar, internet)	68	31,0
Ders saati değişikliği talebi	65	29,6
Teknik destek talebi	52	23,7
Özel talepler	34	15,5
Toplam	219	100,0

Tablo 16'ya göre öğretmenlerin 68'i, velilerin maddi olanaksızlıklar nedeniyle tablet, bilgisayar ve internet alt yapısı gibi donanımsal malzemeler talep ettiklerini belirtmişlerdir. Yine bu kategoride verilen yanıtlarda velilerin öğretmenlere, ücretsiz tablet ve internet bağlantısı için başvuru yerleri ile ilgili sorular sordukları görülmektedir. Ayrıca sınırlı sayıda donanıma sahip olmalarına karşın, kardeş sayısı birden fazla olan aileler de ek donanım malzemesi talep etmişlerdir. Öğretmenlerin 65'i, velilerin kendilerine çalışma koşulları yüzünden ders saatlerinin değiştirilmesi talebini ilettiklerini belirtmiştir. Öğretmenlerin 52'sine iletilen bir diğer talep

ise EBA ve Zoom uygulamasına erişim konularında teknik destek konusunda olmuştur. Canlı derse katılamama, ID ve şifre sorunları, sistem tarafından dersten atılma, küçük yaş grubu öğrencilerin bağlantı sorunları gibi sorunlar bu taleplerin en dikkat çekici olanlarıdır. Son olarak öğretmenlerden 34'ü veli ve öğrencilerin kendilerinden özel taleplerde bulduklarını belirtmiştir. Bu taleplerin başında özel ders verilmesi, derslerin daha eğlenceli duruma getirilmesi, derste öğrenciye daha fazla söz hakkı verilmesi, değişik kaynak/materyal takviyesi ve ders saatlerinin arttırılması gibi istekler yer almaktadır.

Anketin son iki maddesinde ilkökul öğretmenlerine “Uzaktan eğitime yönelik olumsuz eleştirileriniz nelerdir?” ve “Uzaktan eğitime yönelik olumlu eleştirileriniz nelerdir?” açık uçlu soruları yöneltilmiştir. Yanıtlar birbirine benzerliklerine göre gruplandırılarak değişik kategorilerde yorumlanmıştır. Tablo 17’de öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik olumsuz eleştirileri yer almaktadır.

Tablo 17. Öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik olumsuz eleştirileri

Öğretmenlerin Olumsuz Eleştirileri	Sayı <i>f</i>	Yüzde %
Alt yapı ve internet bağlantı sorunu	209	41,1
Gelişim düzeyine uygun olmama	157	30,9
Veli davranışlarındaki sorunlar	73	14,4
Fırsat ve olanak eşitliğinin olmaması	69	13,6
Toplam	508	100,0

Tablo 17’ye bakıldığında “Uzaktan eğitime yönelik olumsuz eleştirileriniz nelerdir?” sorusuna 508 öğretmen yanıt vermiştir. Bu yanıtlar dört farklı kategoride değerlendirilmiştir. 209 öğretmen altyapı ve internet bağlantı sorunu konusunda olumsuz eleştirilerde bulunmuştur. Öğretmenler birçok öğrencinin canlı derse bağlantı sorunu yaşadığını ve özellikle EBA’ya girişlerde yaşanan sıkıntıları dile getirmişlerdir. Ayrıca öğrencilerin dersten düşmesi, çıkıp geri girmesi gibi sorunlar yüzünden öğrencilerde ve öğretmende motivasyon kaybı yaşandığını belirtmişlerdir. Verilen yanıtlara göre; öğretmenin bağlantı sorunu yaşaması bütün sınıfı etkilemekte ve birçok öğrenci mağdur olmaktadır.

157 öğretmen uzaktan eğitimi, öğrencinin gelişim düzeyine uygun olmaması nedeniyle eleştirmiştir. Özellikle küçük yaş grupları için gün içinde daha az dersin verilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Konuların daha yoğun olduğu 3. ve 4. sınıf öğretmenleri ise ders sürelerinin konu anlatımına ve etkinliklere yetmediğini iletmışlerdir. Öğretmenler, öğrencinin sosyal gelişimini engellediğini ve bu durumun öğrencinin psikolojisini olumsuz yönde etkilediğini dile getirmişlerdir. Bu nedenle uzaktan eğitimin öğrencide

derslere ve ödevlere karşı ilgisizlik uyandırdığı, derse katılma isteklerini azalttığı ve öğrencinin ders başarısını düşürdüğü belirtilmiştir.

Öğretmenlerin 73'ü, velilerin uzaktan eğitim sürecindeki davranışlarını eleştirmişlerdir. Öğretmenler bazı velilerin uzaktan eğitime karşı rekabet duygusuyla öğrencilerine müdahale ettiklerini, onların yerine yanıtlar verip derse katıldıklarını belirtmişlerdir. Canlı dersler için uygun ortamı sağlayamayan veliler nedeniyle de sorunlar yaşandığı görülmektedir. Velilerin ders saatlerini takip etmemesinin, öğrencilerin derse geç girmesine ve konuyu anlamamasına yol açtığı öğretmenler tarafından vurgulanmıştır. Dersleri çocuğuyla birlikte izleyen veliler nedeniyle öğretmenler, sürekli olarak denetleniyor izlenimine kapıldıklarını dile getirmişlerdir. Ayrıca çalışan velileri olan bazı öğretmenler, ders saatlerini velinin çalışma saatleriyle uyumlu duruma getirme konusunda sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Çalışmaya katılan 69 öğretmen ise uzaktan eğitimde fırsat ve olanak eşitliğinin olmadığını dile getirmiştir. Köy okullarında görev yapan bazı öğretmenler, canlı derse katılımın birkaç öğrenci ile sınırlı kaldığını belirtmişlerdir. Derse katılmayan öğrenciler ile düzenli olarak derse katılan öğrenciler arasındaki uçurumun arttığına da vurgu yapılmıştır.

Tablo 18'de öğretmenlerin, uzaktan eğitime yönelik olumlu eleştirileri yer almaktadır.

Tablo 18. Öğretmenlerin uzaktan eğitime yönelik olumlu eleştirileri

Öğretmenlerin Olumlu Eleştirileri	Sayı <i>f</i>	Yüzde %
Teknoloji okur-yazarlığının artması	128	33,1
Esnek çalışma olanağı sağlaması	117	30,2
Sağlık açısından bulaş riskini azaltması	73	18,9
Fırsat eşitliğini sağlaması	12	3,1
Diğer	57	14,7
Toplam	387	100,0

Tablo 18'de "Uzaktan eğitime yönelik olumlu eleştirileriniz nelerdir?" sorusuna 387 öğretmen yanıt vermiştir. Bu yanıtlar beş değişik kategoride değerlendirilmiştir. 128 öğretmen uzaktan eğitimi teknolojik açıdan olumlu bulduklarını belirtmiştir. Özellikle bu süreçte öğretmenler, Web 2.0 araçları ile tanıştıklarını ve bunları daha etkili kullanmaya başladıklarını dile getirmiştir. Okullarında akıllı tahta bulunmayan ve sınırlı internet bağlantısı olduğunu belirten öğretmenler, evlerinde daha rahat teknolojik olanaklara sahip olduklarını açıklamışlardır. Bu teknoloji kullanımının öğrencilere de yansıdığını belirtmişlerdir. Ayrıca Zoom üzerinden yapılan canlı derslerin kayıt altına alınması ile öğrencilerin bu dersleri tekrar edebilmelerine olanak

tanıdığı belirtilmiştir. Başta EBA olmak üzere değişik eğitim siteleri üzerinden takviye kaynaklar sağlandığı belirtilmiştir.

117 öğretmen uzaktan eğitimin kendilerine esnek bir çalışma olanağı sunduğunu belirtmiştir. Zaman ve yer sınırlaması olmadan ders yaptıklarını belirten öğretmenler, salgın döneminde evden çalışmanın önemine değinmişlerdir. Öğretmenler uzaktan eğitimin kendileri ve öğrencileri için kılık kıyafet konusunda daha rahat bir çalışma ortamı sunduğunu dile getirdiler. Özellikle evi, çalıştığı okula uzak olan öğretmenler bu sürecin kendileri adına daha iyi geçtiğini belirtmişlerdir. Uzaktan eğitimin zaman kazanımı sağladığını açıklayan öğretmenler, kendilerine ve ailelerine daha fazla zaman ayırabildiklerini vurgulamışlardır.

Öğretmenlerden 73'ü uzaktan eğitimin salgın döneminde herkes için daha sağlıklı olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler uzaktan eğitim sayesinde, okulda maske ile tedirgin bir biçimde ders anlatmanın zorluklarından korunduklarını dile getirmişlerdir. Salgın nedeniyle okula gelmeyen öğrencilerin, uzaktan eğitime katılarak öğrenimlerini sürdürmesi öğretmenler tarafından olumlu karşılanmıştır.

12 öğretmen uzaktan eğitimi, eğitimde fırsat eşitliği kapsamında değerlendirmiştir. En azından çoğu evde televizyon bulunmasının, EBA TV kanalları ile eğitimde sürekliliğin sağlandığını belirtmiştir. Verilen yanıtlardan, engeli olduğu için okula devam edemeyen öğrencilerin de uzaktan eğitim sayesinde arkadaşlarıyla birlikte derslere katılabildikleri anlaşılmaktadır. Salgın döneminde eğitimin tamamen durmasının önüne geçilmesi, olanağı olanlar için her koşulda eğitimin devam etmesi, EBA sayesinde eksik öğrenmelerin tamamlanması ve bazı öğrencilerin sınıf ortamına göre uzaktan eğitimde kendilerini daha iyi olduklarını belirtmeleri, öğretmenlerin olumlu karşıladığı durumlardandır.

57 öğretmenin verdiği değişik ve dikkat çekici yanıtlar diğer kategorisinde değerlendirilmiştir. Taşınmalı eğitimin nispeten sona ermesi, sınıf ortamında oluşan gürültünün ve disiplinsiz davranışların uzaktan eğitimde kolay kontrol edilmesi, okulun ve öğretmenin değerinin daha iyi anlaşılması ve öğrencilerin eksik yönlerinin velilerce görülmesinin önemi verilen yanıtlar arasındadır. Ayrıca veli işbirliğinin arttığını dile getiren öğretmenler, kendilerinin veliler tarafından daha iyi anlaşıldıklarını belirtmişlerdir. Verilen dikkat çekici yanıtlardan birisi de, sınıfta sorun çıkaran öğrencilerin, ailesinin yanında derse daha iyi uyum sağlıyor olmalarıdır.

Anketin sonunda öğrencilerden açık uçlu soru anlamında “Uzaktan eğitimi tercih ediyorsanız nedenlerini sıralayınız” isteğinde bulunuldu. Tablo 19’da bu isteklere yer verilmiştir.

Tablo 19. Öğrencilerin uzaktan eğitimi tercih etme nedenleri

Öğrencilerin Uzaktan Eğitimi Tercih Etme Nedenleri	Sayı <i>f</i>	Yüzde %
Sağlık açısından bulaş riskini azaltması	105	68,2
Etkili ve öğretici olması	24	15,6
Zorunluluk- süreklilik	20	13,0
Aile ile geçirilen zamanın daha çok olması	5	3,2
Toplam	154	100,0

Ankete katılan 323 ilkokul öğrencisinin 169'u "hayır tercih etmiyorum" açıklamasında bulunurken, geri kalan 154 ilkokul öğrencisinin açıklamaları dört kategoride değerlendirilmiş ve Tablo 19'da verilmiştir. Bu değerlendirmeye göre 105 öğrenci COVID-19 nedeniyle uzaktan eğitimin daha sağlıklı olduğunu belirtmiştir. 24 öğrenci uzaktan eğitimin daha etkili ve öğretici olduğunu düşünmektedir. 20 öğrenci zorunluluktan uzaktan eğitimi tercih ettiğini yazmış ve 5 öğrenci ise evde ailesi ile birlikte olmanın daha güzel olduğunu belirtmiştir.

Anketin son iki maddesinde velilere "Uzaktan eğitime yönelik olumsuz eleştirileriniz nelerdir?" ve "Uzaktan eğitime yönelik olumlu eleştirileriniz nelerdir?" açık uçlu soruları yöneltilmiştir. Velilerin yazdıkları yanıtlar birbirine benzerliklerine göre gruplandırılarak değişik kategorilerde yorumlanmıştır. Tablo 20'de velilerin uzaktan eğitime yönelik olumsuz eleştirileri yer almaktadır.

Tablo 20. Velilerin uzaktan eğitime yönelik olumsuz eleştirileri

Velilerin Olumsuz Eleştirileri	Sayı <i>f</i>	Yüzde %
Alt yapı ve internet bağlantı sorunu	376	35,6
Gelişim düzeyine uygun olmama	342	32,4
Verimsizlik	219	20,7
Fırsat ve olanak eşitliğinin olmaması	120	11,3
Toplam	1057	100,0

"Uzaktan eğitime yönelik olumsuz eleştirileriniz nelerdir?" sorusuna 1057 veliden açıklamalar gelmiştir. Gelen açıklamalar dört kategoriye ayrılmıştır. Araştırmada uzaktan eğitimi altyapı ve internet bağlantı sorunları nedeniyle eleştiren 376 veli olmuştur. Bazı veliler çocuklarının canlı derslere bağlanmakta sorun yaşadıklarını belirtmiş, bazı veliler ise çocuklarının ders sırasında bağlantı sorunu yaşadığını dile getirmişlerdir. Ayrıca canlı ders sırasında ses gelmemesi, gelen seste yankılanmaların olması ve donma sorunları da velilerin şikâyet ettiği konular arasındadır. EBA'ya girerken de sorunlar yaşadıklarını belirten veliler, çocuklarının canlı derslere Zoom üzerinden girdiklerinde GSM operatörleri tarafından tanımlanan 8 GB interneti kullanamadıklarını da vurgulamışlardır. Velilerin 342'si ise uzaktan

eğitimi, öğrenci gelişimine uygun olmaması açısından değerlendirmiştir. Birçok veli tarafından canlı derslerde geçen sürenin fazla olduğu eleştirilerek, özellikle küçük yaş gruplarında bunun fiziksel ve sosyal gelişimi olumsuz etkileyeceği belirtilmiştir. Veliler, canlı ders saatlerinin çocuklarının gelişim düzeyi göz önüne alınarak düzenlenmesini istemektedirler. Özellikle okulların bir açılıp bir kapanması konusundaki istikrarsızlığın çocuklarının gelişimine olumsuz etki yaptığı velilerin eleştirdiği bir başka konudur. Ödev kontrolü ve değerlendirme aşamasında üstlerine fazladan görev düştüğünü belirten veliler de çoğunluktadır.

Araştırmaya katılan 219 veli, uzaktan eğitim yoluyla verilen eğitimin kalitesi ve verimliliği konusunda eleştirilerde bulunmuştur. Küçük sınıflarda özdenetimin yetersiz oluşu ve derslerde öğrencilerin not almakta zorlanması, velilere göre uzaktan eğitimi verimsiz duruma getirmektedir. Uzaktan eğitim sırasında öğrenciyle birebir ilgilenilmesi gerektiğini belirten veliler, eğitimde verimliliğin bu biçimde artacağını dile getirmişlerdir. Okuldaki disiplini evlerinde sağlayamadığını belirten veliler, çocuklarının seslerini ve kameralarını kapatıp başka şeylerle ilgilenmesinin önüne geçemediklerini de belirtmişlerdir.

120 veli ise uzaktan eğitimi fırsat ve olanak eşitliğini sağlayamaması kapsamında eleştirmiştir. Birden fazla öğrenci bulunan evlerde tablet, bilgisayar ve akıllı telefon eksikliğinin kendilerini zor duruma soktuğunu belirten veliler, var olan internet bağlantılarının da bu durumda yetersiz kaldığını açıklamışlardır. Veliler bu süreçte çocuklarının öğrenme kayıplarının daha çok artacağı endişelerini de dile getirmişlerdir. Ayrıca veliler, eşitsizlikler karşısında ücretsiz internet ve tablet dağıtım taleplerini de vurgulamışlardır.

“Uzaktan eğitime yönelik olumlu eleştirileriniz nelerdir?” sorusuna 825 veli görüş bildirmiştir. Görüşler beş değişik kategoride değerlendirilmiş ve Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo 21. Velilerin uzaktan eğitime yönelik olumlu eleştirileri

Velilerin Olumlu Eleştirileri	Sayı <i>f</i>	Yüzde %
Eğitimin sürekliliği açısından	288	34,9
Sağlık açısından bulaş riskini azaltması	273	33,3
Teknolojik açıdan gelişim sağlaması	85	10,3
Esnek bir eğitim hizmeti sağlaması	65	7,8
Diğer	114	13,7
Toplam	825	100,0

Tablo 21’e göre velilerin 288’i uzaktan eğitimi, eğitimin sürekliliğinin önemi açısından değerlendirmiştir. Buna göre veliler yazdıklarında; uzaktan

eğitim sayesinde eğitimin sürdürülmesi, derslerin verimli bir biçimde yürütülmesi, okullar kapansa da öğrencilerin öğretmenlerini ve arkadaşlarını görebilmeleri, derslerin görselleştirilerek öğrencilerde ilgi uyandırması, eğitime erişimin sürekli duruma gelmesi, eğitimin özel ders kalitesinde verilmesi ve okul ortamının evde devam etmesi görüşleri ağırlık kazanmıştır. Velilerin 273'ü uzaktan eğitimi sağlık açısından değerlendirmiştir. Bu kategoride öne çıkan görüşler; virüsten korunması, maske takmak zorunda olunmaması, kronik hastalığı olan öğrenci ve ailelerin güvende olması ve genel anlamda bulaşı önlemesi olarak dile getirilmiştir. 85 veli uzaktan eğitimin teknolojik boyutunu olumlu bulmuştur. Özellikle veliler tarafından öğrencilerin bilgisayar, tableti, telefonu ve interneti eğitim amaçlı kullanabilecekleri de belirtilmiştir. Uzaktan eğitim sayesinde, eksik öğrenmelerin EBA sayesinde tekrarlar ile giderildiği de verilen yanıtlardandır. Velilerin 65'i uzaktan eğitimin esnek bir eğitim hizmeti sunduğunu dile getirmiştir. Zaman ve yer açısından bağımsız, ev ortamında rahat bir biçimde uygulanmasının öğrenci için olan öneme değinilmiştir. Okul servisine gerek duyulmaması, iklim koşullarından etkilenmemesi ve her yerden erişim olanağı olması görüşleri ön plana çıkmaktadır. 114 velinin yazdıkları ise diğer kategorisi altında gruplanmıştır. Bu kategoride; eğitimin en azından uzaktan da olsa yürütülüyor olması, çocukların eğitim durumlarının veliler tarafından görülmesi, öğretmenin ve okulun değerinin anlaşılması, velilerin çocuklarıyla daha çok zaman ayırıp eğitimlerine destek olması görüşleri yer almaktadır. Ayrıca, öğretmenlerin ellerinden gelen bütün fedakârlıkları yapması, Milli Eğitim Bakanlığı'nın süreci iyi yönetmesi ve okula göre öğrencilerin derslere daha etkin katılması görüşleri ön plana çıkmaktadır. Özellikle dikkat çeken bir görüşte veli, çocuğunun bedensel engeli yüzünden okula gidemediğini; fakat uzaktan eğitim sayesinde arkadaşlarıyla ve öğretmeniyle canlı derse katılmasının çocuğu üzerindeki olumlu etkisine değinmiştir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Türkiye'de ilkokullarda 2019 Mart ayından itibaren başlayan uzaktan eğitime yönelik ilkokul öğretmenleri, ilkokul öğrencileri ve öğrenci velilerinin görüşlerini belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmada verilerin çözümlenmesinde öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin yanıtları frekans ve yüzde ile belirtilmiştir. Anket formunda öğretmenlere üç, öğrencilere bir ve velilere iki açık uçlu soru yöneltilmiştir. Bu sorulara verilen yanıtlar, birbirine benzerliklerine göre değişik kategorilere ayrılarak değerlendirilmiştir. Yapılan istatistiksel çözümlenmelerle elde edilen bulgular yorumlanmıştır. Bu bulgu ve yorumlar kapsamında aşağıdaki sonuçlara ulaşılmış ve bu sonuçlar

ışığında ilgili birimlere katkı sağlayacağı düşüncesiyle bazı önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmada katılımcıların, uzaktan eğitime erişebilecekleri donanım ve internet alt yapılarının olduğu görülmektedir. Burada var olan internet altyapısının uzaktan eğitimde yeterli olup olmadığı sorusu gündeme gelse de, çoğunluğun bu konuda da “evet” seçeneğine yöneldiği görülmektedir. Ankete katılan bütün paydaşların %89,4’ünün evinde internet bulunmasına karşın ancak %61,0’ının canlı ders sırasında bağlantı sorunları yaşamadan derse katılabildikleri görülmektedir. Bu durum katılımcıların internet bağlantısına sahip olsalar da bunun uzaktan eğitim için yetersiz olduğunu göstermektedir.

Uzaktan eğitimin içeriğine yönelik maddelerde, içeriği yeterli bulan katılımcı yüzdesi %23,8’dir. Bu durum araştırmaya katılanların, uzaktan eğitimin içeriğini verimli bulmadıkları sonucunu ortaya çıkarmaktadır. Bu maddelerde “bazen” seçeneğine verilen yanıtların da fazla olması, uzaktan eğitim içeriklerinde yapılacak bazı düzenlemelere gereksinim duyulduğunu göstermektedir. EBA içeriklerinin yeterliliğine verilen yanıtlara bakıldığında öğretmen ve velilerin sadece %25,4’ü olumlu görüş belirtmiştir. EBA içerikleri özellikle uzaktan eğitim sürecinde daha iyi duruma getirilse de, ilkökul öğrencilerine yönelik etkinlikleri yetersiz görülmüştür.

Anketin en çok dikkat çeken maddelerinden, televizyon üzerinden verilen eğitimin yeterliliğine ilişkin soruda öğretmen ve velilerin sadece %16,6’lık kısmı olumlu yanıt vermiş olmasıdır. Bilindiği üzere uzaktan eğitim ilk başladığında, eğitimin sürdürülebilmesi için EBA TV kanalları açılmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı sürekli olarak EBA TV kanallarında verilen eğitimin, öğrencilerin almaları gereken eğitimi karşılayacağını vurgulasa da, araştırmaya katılan öğretmenlerin ve velilerin büyük bir çoğunluğu TRT EBA TV kanallarının eğitim-öğretim açısından yeterli olmadığını düşünmektedir. Burada ciddi bir sorun olduğu görülmektedir. Bu yüzden uzaktan eğitim sürecinin televizyondan daha çok; öğretmen, öğrenci ve altyapı bileşenlerine yönelik bir yatırımla zenginleştirilmesi gerektiği unutulmamalıdır.

Uzaktan eğitime devam edilmesinin istenilip istenilmediği sorusunda ise tüm katılımcıların %37,5’i uzaktan eğitimin devam etmesini istemektedir. Öğretmenler ve öğrenciler sınıf ortamında yaptıkları derslere dönmek istemektedirler.

Öğretmenlere yöneltilen, “Uzaktan eğitim sırasında öğrenci ve velilerinizden talepler oldu mu?” sorusuna katılımcıların 219’u yanıt vermiştir. Öğretmenler, bazı velilerin uzaktan eğitime erişebilecekleri tablet ve internet bağlantısı talep ettiklerini belirtmiştir. Uzaktan eğitimde en

büyük sorunlardan birisi, uzaktan eğitime erişimin sağlanamaması olmuştur. Velilerin maddi olanakları da düşünüldüğünde bu sorunun devlet desteği altında çözülmesi en doğrusudur. Bazı veliler uzaktan eğitime bağlantı sorunları nedeniyle öğretmenlerden teknik destek konusunda taleplerde bulunmuşlardır. Velilerin uzaktan eğitime bağlantı konusunda bilgilendirilmeye gereksinimi olduğu görülmektedir. Bunun yanında öğretmenlerden ders dışı özel isteklerde bulunan veliler de bulunmaktadır. Bunların başında özel ders talebi, derslerin daha eğlenceli duruma getirilmesi ve ders saatlerinin artırılması talepleri yer almaktadır.

Öğretmenlere açık uçlu soru anlamında yöneltilen iki isteğin birincisi “Uzaktan eğitime yönelik olumsuz eleştirileriniz nelerdir?” biçimindedir. Öğretmenler en çok alt yapı ve internet bağlantısı sorunu konusunda görüş bildirmişlerdir. Bu sorunun ders verimliliğini etkilediği, öğretmen ve öğrencilerde motivasyon kaybına neden olduğu anlaşılmaktadır. Bağlantı sorunları çözülmeden dersin verimli işlenmesi çok zordur. Öğrenciler derse girebilseler bile bağlantı kopma sorunları, sesin ve görüntünün donması gibi nedenlerle eğitimden aldıkları verimde düşme olacaktır. Özellikle kent ve kırsal bölgelerde internet alt yapısı değişiklik göstermektedir. Günümüzde hala cep telefonlarının bile çekmediği ya da yetersiz olduğu yerleşim yerleri bulunmaktadır. Buralarda yaşayan öğrenciler için uzaktan eğitim koşullarının düzenlenmesi gerekmektedir.

Öğretmenlerin eleştirdiği diğer bir durum ise uzaktan eğitimin öğrencinin gelişim düzeyine uygun olmadığıdır. Son olarak fırsat ve olanak eşitliğinin olmaması konusunda özellikle köy öğretmenlerinden eleştiriler gelmiştir. Canlı derslere çok az öğrenci ile devam etmek zorunda kalan öğretmenler, öğrencileri arasında öğrenme eksikliklerinin ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Eğitimde fırsat ve olanak eşitliği sağlamak, bütün öğrencileri uzaktan eğitime eşit biçimde ulaştırmakla olanaklı olacaktır.

Öğretmenlere açık uçlu soru anlamında yöneltilen diğer istek ise “Uzaktan eğitime yönelik olumlu eleştirileriniz nelerdir?” biçimindedir. Ankete katılan birçok öğretmen uzaktan eğitimi teknoloji kullanımını artırması nedeniyle olumlu bulmaktadır. Kendilerinde ve öğrencilerinde gerçekleşen bu olumlu gelişmenin, teknoloji okuryazarlığı konusunda önemli olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmenler, canlı ders sırasında teknolojik olanakları daha rahat kullanabildiklerini belirtmişlerdir. Uzaktan eğitimin kendilerine esnek bir çalışma sağladığını belirten öğretmenler, salgın döneminde evde olmanın en güvenli seçenek olduğunu açıklamışlardır. Öğretmenler uzaktan eğitimin, engel durumu nedeniyle okula devam edemeyen öğrenciler için de fırsat eşitliği sağladığını düşünmektedirler. Uzaktan eğitimde derse egemen olmanın daha kolay olduğu öğretmenlerin olumlu bulduğu diğer bir konudur. Öğretmenler, öğrencilerin seslerini ve görüntülerini rahat bir biçimde kontrol edebildiklerini belirtmişlerdir.

Yazılan başka bir görüşte öğretmenler, uzaktan eğitim sürecinde kendilerinin veliler tarafından daha iyi anlaşıldığını ve bu durumun veli-öğretmen ilişkisini güçlendirdiğini vurgulamışlardır.

Araştırmada öğrencilere “Uzaktan eğitimi tercih ediyorsanız nedenlerini sıralayınız.” isteğinde bulunulmuştur. Araştırmaya katılan 154 öğrenci bu istek ile ilgili görüşlerini açıklamıştır. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu COVID-19 nedeniyle uzaktan eğitimi daha sağlıklı bulduklarını belirtmiştir. Okulda virüs bulaşması olasılığına karşı öğrenciler, canlı derslerin daha güvenli olduğunu vurgulamışlardır. Yüz yüze eğitime geçildiğinde ise bazı öğrencilerin aileleri tarafından okula gönderilmediği gözlemlenmektedir.

Bazı öğrenciler uzaktan eğitimi daha etkili ve öğretici bulduklarını, yüz yüze eğitime göre derslere daha etkin katıldıklarını yazmışlardır. Öğretmen ve veli görüşlerinde de buna benzer açıklamalar yapılmıştır. Bazı öğrenciler ise uzaktan eğitimi zorunlu olarak tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Son olarak az sayıda öğrenci ise bu süreçte evde aileleri ile birlikte olmanın önemine değinmiştir.

Velilere uygulanan anketin son iki maddesi açık uçlu soru anlamındadır. Bu maddelerin birincisinde veliler uzaktan eğitimin eleştirdikleri yönlerini belirtmişlerdir. Edinilen bilgilere göre her şeyden önce alt yapı ve internet bağlantısı sorunları bulunmaktadır. Veliler, internet bağlantıları olmasına karşın zaman zaman canlı derslere ve EBA’ya erişimde sorun yaşadıklarını vurgulamışlardır. Bu sorunların bazen sistem kaynaklı olduğunu belirtmekte yarar var. Özellikle uzaktan eğitimin ilk dönemlerinde ortaya çıkan bu sorunlarda zamanla azalma olmuştur. GSM operatörleri tarafından sağlanan 8 GB internet hizmetinin Zoom uygulamasında kullanılamaması da velilerin eleştirdikleri yönler arasındadır.

Uzaktan eğitimin bazı yönlerinin, çocuklarının gelişimine uygun olmadığı konusunda da olumsuz eleştirilerde bulunan veliler, zamanla çocuklarda sosyal ve bedensel sorunlar oluşabileceğinden dolayı endişelidir. Okulların bir açılıp bir kapanmasını da eleştiren veliler, istikrarlı bir eğitim süreci beklediklerini belirtmişlerdir. Ayrıca veliler, canlı ders sırasında çocuklarının kameralarını kapatıp ders dışı etkinlikler yapmalarına engel olamadıklarını belirtmişlerdir. Bu aynı zamanda öğretmenlerin de sık sık eleştirdiği konulardan biridir. Son olarak bazı veliler uzaktan eğitimin fırsat ve olanak eşitliği sağlamadığını, herkesin aynı koşullara sahip olmadığını vurgulamışlardır. Bu eşitliği sağlamanın ise ücretsiz internet ve tablet dağıtımıyla olanaklı olacağını belirtmişlerdir.

Açık uçlu maddelerin ikincisinde ise veliler “Uzaktan eğitime yönelik olumlu eleştirileriniz nelerdir?” sorusuna yanıt olarak, uzaktan eğitimi, en

çok eğitimin sürekliliğini sağlaması açısından olumlu bulduklarını açıklamışlardır. Ayrıca veliler uzaktan eğitim ile çocuklarının hem derslerine devam ettiklerini hem de hijyen ve sağlık açısından evde kalarak daha güvende olduklarını belirtmişlerdir. Yazılanlara genel olarak bakıldığında en büyük tedirginliğin COVID-19 bulaşma riskinden kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Öğretmenlerinin kullandıkları Web 2.0 araçları ile ders içi ve ders dışı etkinliklerin daha eğitici ve eğlendirici bir duruma geldiği de belirtilmiştir.

Bazı velilere göre uzaktan eğitim birçok açıdan esnek bir eğitim hizmeti sunmaktadır. Güvenli ve sağlıklı olmasının yanı sıra zaman ve yerden bağımsızlığı da veliler için olumlu boyutlardır. Veliler çocuklarının bu dönemde sorumluluk alıp özdenetim becerileri kazandıklarını da belirtmişlerdir.

Araştırmanın sonuçlarına genel olarak bakıldığında uzaktan eğitimin içeriği, kapsamı ve niteliği konusunda olumlu ve olumsuz paydaş görüşleri bulunmaktadır. Salgın döneminde teknoloji okuryazarlığının ve Web 2.0 araçlarının kullanımının artması, zaman ve yerden bağımsız esnek bir çalışma olanağının sunulması, öğrencide özdenetim becerilerinin geliştirilmesi, velilerin eğitim sürecinde daha etkin duruma gelmesi, okulun ve öğretmenin değerinin daha iyi anlaşılması uzaktan eğitim sürecine yönelik olumlu görüşlerdendir.

İnternet bağlantısı ve donanım eksiklikleri ya da yetersizliği nedeniyle eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanamaması, ders saatlerinin belirlenmesinde öğretmen-veli uyumsuzluğu, veli ve öğrencilerin teknik desteğe gereksinim duyması ve özellikle küçük yaş grubu öğrencilerin gelişim düzeylerine uygun olmaması da dikkat çeken olumsuz paydaş görüşlerindedir.

Araştırmanın sonuçları kapsamında aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

Bu çalışma daha fazla katılımcı ile gerçekleştirilerek uzaktan eğitim sürecine yönelik görüşler derinleştirilebilir. Uzaktan eğitimin daha kapsamlı gerçekleştirilmesi ve amacına ulaşması için öğretmenlere uzaktan eğitim ile ilgili hizmet içi eğitimler verilebilir, kılavuz kitaplar hazırlanabilir. Ayrıca öğrenci ve ailelere, uzaktan eğitime yönelik bilgilendirici eğitimler düzenlenebilir. Çevrimiçi eğitimlerin en önemli bileşenleri internet ve donanımdır. Bu nedenle internet altyapı sorunları ve donanım eksikliklerinin giderilebilmesi için başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere, sivil toplum kuruluşları ve belediyeler tarafından ortak çalışmalar yapılabilir. Olanaklar çerçevesinde uzaktan eğitimin sağlanabilmesi için ücretsiz internet hizmeti verilebilir. Beden ve göz sağlığı için ilkokullarda ekran karşısında geçen canlı ders saatleri azaltılabilir. Bu amaçla öğrenciler araştırma yapmaya yönlendirilebilir. Okulların açık ya da kapalı tutulması konusunda kabul edilebilir bir yaklaşım sergilenebilir. Salgın öncesi kapatılan köy okulları

yeniden açılabilir. Uzaktan eğitim sürecinde fark yaratan örnek uygulamalar ülke geneline yayılabilir.

Kaynakça

20. TBMM Araştırma Komisyonu (2012). *Bilgi toplumu olma yolunda bilişim sektöründeki gelişmeler ile internet kullanımının başta çocuklar, gençler ve aile yapısı üzerinde olmak üzere sosyal etkilerinin araştırılması amacıyla kurulan meclis araştırması komisyonu raporu*. Erişim adresi: www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem24/yil01/ss381.pdf
- Arnas, A. Y. (2005). Okulöncesi dönemde matematik eğitimi. *Çoluk Çocuk Dergisi*, 48, 20-22.
- Bahçeşehir Üniversitesi (2020). Uzaktan eğitim süreci üzerine veli, öğretmen ve öğrencilerden elde edilen veriler ile ilgili araştırma bulgularının raporu. Erişim adresi: https://docs.google.com/document/d/1Yg6DyVDFf_ZwVoMhxislU5ipztqQQm8naNgAEUqzyCg/edit#
- Balcı, A. (2020). COVID-19 özelinde salgınların eğitime etkileri. *Uluslararası Liderlik Çalışmaları Dergisi: Kuram ve Uygulama*, 3 (3), 75-85. Erişim adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijls/issue/58115/772767>
- Bayzan, Ş., Korkmaz, V. ve Küçükali, M. (2009). *Türkiye'de internetin güvenli kullanımı ve istenmeyen içeriğe karşı bilişim şuuru geliştirilmesine yönelik bir çalışma*. 3. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Sempozyumu, 7-8-9 Ekim, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Bledsoe, C. A. (2008). *Distance education financial expenditures in North Carolina community colleges*. (Yayımlanmamış doktora tezi). The University of North Carolina, Greensboro.
- Bothwell, E., ve McKie, A. (2020). *Universities 'may have to close' to prevent spread of coronavirus*. Erişim adresi: <https://www.timeshighereducation.com/news/universities-may-have-close-to-prevent-spread-coronavirus>
- Bulut, M. (2013). Gençlik ve sosyal medya araştırma raporu. *Gençlik ve Spor Bakanlığı Eğitim, Kültür, Araştırma ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü*. Yayın No: 79, Ankara, 16-20.

- Combes, B. (2006). *Techno savvy or techno oriented: Who are the net generation?* School of Computer and Information Science. Edith Cowan University, Singapore.
- Curabay, Ş. ve Demiray, E. (2002). *20. kuruluş yılında Anadolu Üniversitesi açıköğretim sistemi ve Açıköğretim Fakültesi eğitim televizyonu (ETV)*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Demirel, Ö. ve arkadaşları (2012). *Eğitimde yeni yönelimler*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Executive Board Resolution on EI's Response to the Covid-19 Pandemic. (2020). The Executive Board Of Education International, Meeting Online On 3 April 2020.
- Horvitz, BSN Dabbagh ve B. Bannan-Ritland. (2007). Online learning: Concepts, strategies, and application. *Education Tech Research Dev* 55, 667–669. doi: 10.1007/s11423-007-9071-4
- Soland, J., Kuhfeld, M., Tarasawa, B., Johnson, A., Ruzek, E. ve Liu, J. (2020). The impact of Covid-19 on student achievement and what it may mean for educators, 27 Mayıs 2020. Erişim adresi: <https://www.brookings.edu/blog/brown-center-chalkboard/2020/05/27/the-impact-of-covid-19-on-student-achievement-and-what-it-may-mean-for-educators/>
- İçten, T. (2006). *Uzaktan eğitim öğrencileri için web tabanlı çevrimiçi sınav sistemi uygulaması geliştirilmesi*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- İşman, A. (1998). *Uzaktan eğitim*. Sakarya: Değişim Yayınları.
- Karasar, N. (2020). *Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar ilkeler teknikler*. Nobel Akademik Yayıncılık: Ankara.
- Kaya, Z. (2002). *Uzaktan eğitim*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Khan Academy (2020). *Herkese, her yerde, dünya standartlarında, bedelsiz eğitim!* Erişim adresi: <http://www.khanacademy.org.tr/hakkimizda.asp?ID=1>
- Kırık, M. A. (2014). Uzaktan eğitimin tarihsel gelişimi ve Türkiye'deki durumu. *Marmara İletişim Dergisi*, 21, 73-94.
- Koç, E. (2020). An evaluation of distance learning in higher education through the eyes of course instructors. *Akdeniz Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3 (1), 25-39.

- Küçükali, M., Bülbül, H. (2015). FATİH projesi kapsamında internetin bilinçli ve güvenli kullanımının artırılması. *TÜBAV Bilim Dergisi*, 8(2), 1-18.
- Lau, J., Yang, B. ve Dasgupta, R. (2020) *Will the coronavirus make online education go viral*. Erişim adresi: <https://www.timeshighereducation.com/features/will-coronavirus-make-online-education-go-viral>
- MEB Tebliğler Dergisi (1998). Sayı:2492, 1030-1046. Ankara: MEB.
- Orhan, F. ve Akkoyunlu, B. (1999). Uzaktan eğitim yaklaşımında temel eğitim I. kademe öğretmenlerinin video destekli hizmet içi eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16-17, 136.
- Özdoğan, A. Ç. & Berkant, H. G. (2020). Covid-19 pandemi dönemindeki uzaktan eğitime ilişkin paydaş görüşlerinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 13-43. doi: 10.37669/milliegitim.788118
- Scupham, J. (1972). *The open university*. International Broadcast Institute Ltd, British.
- Serçemeli, M. & Kurnaz, E. (2020). Covid-19 pandemi döneminde öğrencilerin uzaktan eğitim ve uzaktan muhasebe eğitimine yönelik bakış açıları üzerine bir araştırma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademik Araştırmalar Dergisi*, 4(1), 40-53.
- TBMM Genel Kurulu (2020). *Milli Eğitim Bakanlığı 2021 yılı bütçesi TBMM genel kurulunda kabul edildi*. 17 Aralık 2020 tarihinde <http://www.meb.gov.tr/mill-egitim-bakanligi-2021-yili-butcesi-tbmm-genel-kurulunda-kabul-edildi/haber/22162/tr>
- Thomas, R. M. (1998). *Conducting educational research: A comparative view*. West Port, Conn: Bergin & Garvey.
- Verduin, J. R. ve Clark, Jr. T. A. (1994). *Uzaktan eğitim: Etkin uygulama esasları*. İ. Maviş (Çev.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- YerelBT (2021). *Dünyada ve Türkiye’de internet ne zaman kullanıldı?* Erişim adresi: <https://www.yerelbt.com/dunyada-ve-turkiyede-internet-ne-zaman-kullanildi/>
- Yeşil, S. ve Alkan, M. (2007). *İnternet yönetişimi ve içerik düzenlemeleri*. INET-TR’07-XII. Türkiye’de İnternet Konferansı.
- Yükseköğretim Bilgi Yönetim Sistemi (2020). *2019-2020 öğrenci sayıları özet tablosu*. Erişim adresi: <https://istatistik.yok.gov.tr/>

Atıf için:

Yadigar, B. ve Yadigar, G. C. (2021). İlkokullarda uzaktan eğitime yönelik paydaş görüşleri. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(2), 526-566. doi: 10.54558/jiss.943013